

Program Rozwoju Powiatu Zambrowskiego do roku 2020

Stowarzyszenie Animacji i Rozwoju Lokalnego
Wrocław, 2016 r.

Spis treści

Spis treści	2
Wstęp	3
Diagnoza uwarunkowań rozwoju powiatu	4
Analiza SWOT	29
Wizja i misja powiatu	35
Cele strategiczne, operacyjne i zadania strategiczne	36
Plan finansowy Programu	44
Podstawowe założenia systemu realizacji	47
Spis tabel	52
Spis rysunków	53

Wstęp

Jednym z podstawowych elementów zarządzania jednostkami samorządowymi są strategie i programy rozwoju, określające w dość ogólny sposób cele, obszary działań i zamierzenia władz lokalnych. Dokumenty te pozwalają niejako uporządkować działania podejmowane przez władze lokalne, aby stały się spójne i kompleksowe, a także odpowiednio rozłożyć je w czasie poprzez wskazanie priorytetów. Opracowanie dokumentów strategicznych wymaga określenia zasobów, jakimi dysponuje jednostka samorządowa (zarówno tych, stanowiących jej mocne strony, jak i tych, będących negatywnymi cechami), a także warunków otoczenia zewnętrznego, w których musi ona funkcjonować.

Poniższy dokument, Program Rozwoju Powiatu Zambrowskiego, ma również charakter dokumentu strategicznego i obejmuje perspektywę czasową do 2020 roku. W jego przygotowanie zaangażowani byli przedstawiciele Starostwa Powiatowego i jego jednostek organizacyjnych oraz organizacji pozarządowych. Wszyscy oni otrzymali możliwość wskazania - na specjalnie przygotowanych formularzach - propozycji przedsięwzięć, które powinny zostać zrealizowane w ciągu najbliższych lat w powiecie. Ponadto odbyły się dwa spotkania konsultacyjne, na których częściowo została opracowana analiza SWOT oraz propozycje kierunków działania władz powiatu.

Diagnoza uwarunkowań rozwoju powiatu

Położenie, środowisko przyrodnicze i kulturowe

Powiat Zambrowski położony jest w południowo-zachodniej części Województwa Podlaskiego. Graniczy z Powiatami: Białostockim, Łomżyńskim, Ostrowskim i Wysokomazowieckim. Obejmuje powierzchnię 733 km² oraz 5 gmin (miasto Zambrów, gminy wiejskie Zambrów, Rutki, Szumowo, Kołaki Kościelne).

Miasto Zambrów leży w zachodniej części Niziny Północnopodlaskiej na Wysoczyźnie Wysokomazowieckiej. Teren jest lekko falisty i wznosi się na wysokość 115 - 133 m n.p.m. Miasto zajmuje obszar 19,02 km², co stanowi 2,59% powierzchni powiatu. Otaczają je tereny Gminy Zambrów o powierzchni 298,98 km² (40,8% powierzchni powiatu). Średnia gęstość zaludnienia wynosi ok. 30 osób/km². Gmina Zambrów - licząca 72 miejscowości - ma typowo rolniczy charakter. W rolnictwie zatrudnionych jest około 74% czynnych zawodowo mieszkańców. Jest największą gminą w Polsce pod względem liczby sołectw. Siedziba gminy znajduje się w mieście Zambrów.

Gminę Szumowo tworzy 20 wsi i jest to gmina typowo rolnicza – ok. 90% ludności czynnej zawodowo pracuje w rolnictwie. Zajmuje obszar 141,15 km², co stanowi 19,25% powierzchni powiatu.

Gmina Rutki leży w dolinie Narwi, w centralnej części Województwa Podlaskiego. Jej powierzchnia wynosi 200,2 km². Przebiega przez nią szlak rowerowy, łączący się z trasami rowerowymi w Gminach Wizna, Zawady i Piątnica, zapewniając połączenie tras turystycznych z Biebrzańskim Parkiem Narodowym i Łomżyńskim Parkiem Krajobrazowym Doliny Narwi.

Gmina Kołaki Kościelne położona jest w obrębie Wysoczyzny Wysokomazowieckiej, stanowiącej fragment makroregionu Niziny Północnomazowieckiej. Na obszarze gminy znajdują się 24 miejscowości, które stanowią małe wsie zamieszkiwane średnio przez ok. 100 osób. Obszar gminy (73,76 km²) jest w przeważającej części użytkowany rolniczo. Powierzchnia gminy stanowi 10,06% powierzchni powiatu.

Największą część powierzchni powiatu zajmują tereny użytkowane rolniczo (ok. 45,2 tys. ha), w tym dominujące grunty orne. Drugie pod względem powierzchni są lasy - 22,4 tys. ha. Na obszarze powiatu występują gleby wykształcone z polodowcowych piasków, żwirów, glin i pyłów oraz współczesnych osadów torfowych, namułów, utworów aluwialnych, deluwialnych i piasków eolicznych, takie jak:

- gleby brunatne właściwe pochodzące z glin,
- czarne ziemie występujące w sąsiedztwie ziem brunatnych,
- gleby bagienne.

Tab. 1 Klasy gleb występujących na terenie Powiatu Zambrowskiego.

Gmina	I - II	III - IV	V - VI	Nieklasyfikowane
Zambrów – m.	0%	89%	11%	0%
Kołaki Kościelne	0%	68%	32%	0%
Rutki	0%	65%	34%	0,06%
Szumowo	0,03%	68%	30%	0,20%
Zambrów	0,06%	76%	23%	0,08%

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Starostwa Powiatowego w Zambrowie.

Na terenie powiatu wyznaczone są obszary Natura 2000 - "Bagno Wizna", stanowiące jedną z najważniejszych ostoi ptaków wodno-błotnych w tej części kraju. Całkowita powierzchnia tego obszaru to prawie 14,7 tys. ha (obejmuje też powiaty łomżyński i białostocki). Występują tu takie ptaki, jak cyranki, derkacze, rybitwy białoskrzydłe, wodniczki, dubelty, kuliki wielkie, jarzębatki. W obrębie tego obszaru wyznaczono dwa rezerваты przyrody: "Bagno Wizna I" i "Bagno Wizna II". Kolejny obszar to Czerwony Bór o powierzchni 5 tys. ha. Obejmuje on tereny dawnej Puszczy Czerwonej, a w jego drzewostanie przeważają sosny. Przedmiotem ochrony są tu przede wszystkim wydmy śródlądowe, zarośla jałowca pospolitego, murawy napiaskowe, grąd, łągi oraz dąbrowy.

Ponadto istnieją 2 rezerваты przyrody. Rezerwat Dębowe Góry ustanowiono w 2001 roku w celu zachowania dąbrowy z dominującym dębem bezszypułkowym, która występuje bardzo rzadko na terenie Polski. Obejmuje obszar 99,62 ha. Wiek drzew nie przekracza raczej 50 lat (są więc stosunkowo młode), jednak cenne są rzadkie okazy roślin, charakterystyczne dla tutejszego runa, jak np. gorysz siny, pięciornik biały, miodownik melisowaty, lilia złotogłów, orlik pospolity. Ponadto w rezerwacie usytuowanym na skraju Czerwonego Boru występują sosnowo-dębowe bory mieszane. Kolejny rezerwat, "Grabówkę", powołano w 1996 r. dla ochrony wielogatunkowego lasu grądowego i fragmentu łągu jesionowo-olszowego, charakterystycznego dla terenu Wysoczyzny Wysokomazowieckiej. Dodatkowo ciekawy jest sam teren - falisty, z różnicami wysokości wynoszącymi ok. 7 m. Odnotowano tu występowanie 107 gatunków roślin, w tym 12 drzew, 12 krzewów, 78 ziół i 5 mszaków. Rezerwat (60,8 ha) w całości leży na terenie Gminy Zambrów.

Na terenie Gminy Szumowo i Gminy Zambrów ustanowiono 2 użytki ekologiczne, obejmujące torfowiska. Aleja lipowa złożona z 43 drzew znajdujących się przy drodze do Łomży (na terenie Gminy Zambrów) jest wpisana do rejestru pomników przyrody. Tutejsze drzewa mają ponad 100 lat, osiągają wysokość 18-20 m i obwód od 176 do 460 cm.

Również na terenie Gminy Zambrów zlokalizowany jest kolejny pomnik przyrody, a mianowicie 200-letni dąb szypułkowy o obwodzie 4,4 m i wysokości 30 m. Obecnie drzewo posiada liczne ubytki i lekki posusz¹.

Na terenie powiatu znajdują się także liczne obiekty zabytkowe, przy czym najwięcej jest ich w mieście Zambrów:

Tab. 2 Ewidencja zabytków na terenie Powiatu Zambrrowskiego.

Lokalizacja	Obiekt	Nr wpisu do rejestru
Szumowo	8 nagrobków oraz starodrzew na cmentarzu rzymskokatolickim, dom (ob. przedszkole, biblioteka) przy ul. 1 Maja 111, kościół parafialny pw. Nawiedzenia NMP z poł. XIX w., 8 nagrobków na cmentarzu rzymskokatolickim z okresu 2. poł. XIX w. - 1945 r., drewniany dom parafialny (dawna bożnica)	346 z dn. 21.12.1987 r. 79 z dn. 2.05.1980 r. 346 z dn. 21.12.1987 r. A-314 z dn. 12.11.1987 r.
Żabikowo Rządowe	cmentarz wojenny z I w.św.	274 z dn. 11.03.1987 r.
Czerwony Bór Czerwony Bór Stacja	moгиła z okresu II w.św. z 1939 r. (na terenie Zakładu Karnego), moгиła żołnierzy AK, wodociągowa wieża ciśnień, cmentarz wojenny z II w.św.	
Łosie Dołęgi	dwór	A-147 z dn. 2.12.2005 r.
Paproć Duża	dawny cmentarz ewangelicki	351 z dn. 23.12.1987 r.
Poryte Jabłoń	zespół folwarczny, dwór, park, magazyn spirytusu	A-270 (d.196) z dn. 27.01.1984 r.
Rutki	część cmentarza rzymsko-katolickiego	310 z dn. 16.06.1987 r.
Rutki Kossaki	kościół parafialny pw. śś. Jakuba i Anny	A-228 z 9.09.1986 r.
Rykacze	młyn elektryczny	
Skarżyn Stary	chata nr 19	
Srebrny Borek	szkoła z 1912 r.	A-497 z dn. 29.09.1993 r.
Szumowo		
Tabędz	kościół parafialny z dzwonnica, cmentarz rzymskokatolicki krzyż i moгиła na cmentarzu rzymskokatolickim	5 z dn. 13.03.1951 r. 330 z dn. 14.09.1987 r.
Wądołki Borowe	zespół dworsko-parkowy	461 z dn. 15.11.1991 r.
Wola Zambrowska	park	

¹ Na podstawie Bazy Centralnego Rejestru Form Ochrony Przyrody: <http://crfop.gdos.gov.pl/CRFOP/>.

Wygoda/Czerwony Bór	mogiła żołnierzy AK z 1944 r.	
Zalewy	zespół młyna wodnego	
Zambrów	układ urbanistyczny, kościół parafialny pw. Św. Trójcy z bramą i ogrodzeniem, kaplica grobowa Wołczyńskich, neoromańska kaplica cmentarna, cmentarz rzymskokatolicki z ogrodzeniem, cmentarz żydowski, cmentarz z II w.św., koszary szkoły artyleryjskiej (28 budynków koszarowych, magazynowych, gospodarczych, mieszkalnych), wodociągowa wieża ciśnień, kamienica nr 4 i budynek mieszkalny nr 6 przy ul. Białostockiej, dom przy ul. Fabrycznej nr 4, kamienice przy ul. Sikorskiego 3, 4, 6, 9, 10, 17, 18 budynek przy ul. Grunwaldzkiej 6, kamienice przy ul. Kościuszki 2, 3, 4, 7-18 kamienica przy ul. Łomżyńskiej 13, dom mieszkalny przy ul. Łomżyńskiej 11, kamienica przy ul. Mickiewicza 5, młyn motorowy przy ul. Obrońców Zambrowa, budynek mieszkalny przy ul. Wodnej 1, kamienica przy ul. Sikorskiego 16 dom mieszkalny przy ul. Wojska Polskiego 2, dom macierzy (ul. Wojska Polskiego 5), kamienica przy ul. Wojska Polskiego	237 z dn. 05.11.1986 r. 227 z dn. 05.09.1986 r. 518 z dn. 16.11.1994 r. 324 z dn. 08.09.1987 r. 372 z dn. 29.07.1988 r. 423 z dn. 30.12.1991 r. 372 z dn. 29.07.1988 r. wpisy nr 400-402, z dn. 30.03.1990 r., 486 z dn. 22.10.1992 r., 504 z dn. 06.11.1993 r., 509 z dn. 07.12.1993 r. 481 z dn. 08.06.1992 r., 501-503 z dn. 06.11.1993 r., 482 i 483 z dn. 08.06.1992 r., 523 z dn. 30.11.1994 r., 487 i 488 z dn. 22.10.1992 r., 492 z dn. 22.10.1992 r., 520 z dn. 17.11.1994 r. 519 z dn. 17.11.1994 r. 508 z dn. 29.11.1993 r. 494 z dn. 21.05.1993 r.

	16, kamienice i budynki przy ul. Wojska Polskiego 19, 21-23,25, 27, 29, 31, 32, 40, 41, 43, 44, 46, 48, 50, 52, 54, 56, 58	
Kołaki Kościelne	kościół parafialny rzymsko-katolicki pw. Wniebowzięcia NMP z 2 poł. XIX w., cmentarz rzymsko-katolicki z poł. XIX w.	64 z dn. 28.04.1980 r. 305 z dn. 2.06.1987 r.
Kołaki	cmentarz żydowski z II w.św.	A-437 z dn. 30.12.1991 r.

Źródło: opracowanie własne na podstawie *Wojewódzkiej ewidencji zabytków*,
<http://wosoz.pbip.pl/?event=informacja&id=633> oraz *Rejestru A. Zabytki nieruchome*,
<http://wosoz.pbip.pl/?event=informacja&id=637>.

Poza tym na terenie Powiatu Zambrowskiego odkryto kilka zabytków archeologicznych:

- osadę wczesnośredniowieczną z XII-XIII w. w Cieciorkach, nr rej. A-472,
- osadę wielokulturową w miejscowości Koziki - Jałbrzyków Stok, nr rej. A-471,
- osady z XII-XIII w. (nr rej. A-470) i grodzisko wczesnośredniowieczne "Okop" z XII-XIII w. (nr rej. A-145) w miejscowości Poryte-Jabłoń,
- kurhan w Śledziach (nr rej. A-166),
- osadę z wczesnej epoki brązu w Grądach Woniecko (nr rej. A-169)².

Sfera społeczna

Liczba mieszkańców powiatu od 2010 r. spada. Dostrzec można ciekawe zjawisko, a mianowicie w latach 2010-2012 dominowali w liczbie mieszkańców mężczyźni, zaś od 2013 roku tendencja ta uległa zmianie. Obecnie kobiety stanowią 50,3% ogółu mieszkańców.

Tab. 3 Liczba mieszkańców powiatu w latach 2010-2014 (na koniec każdego roku).

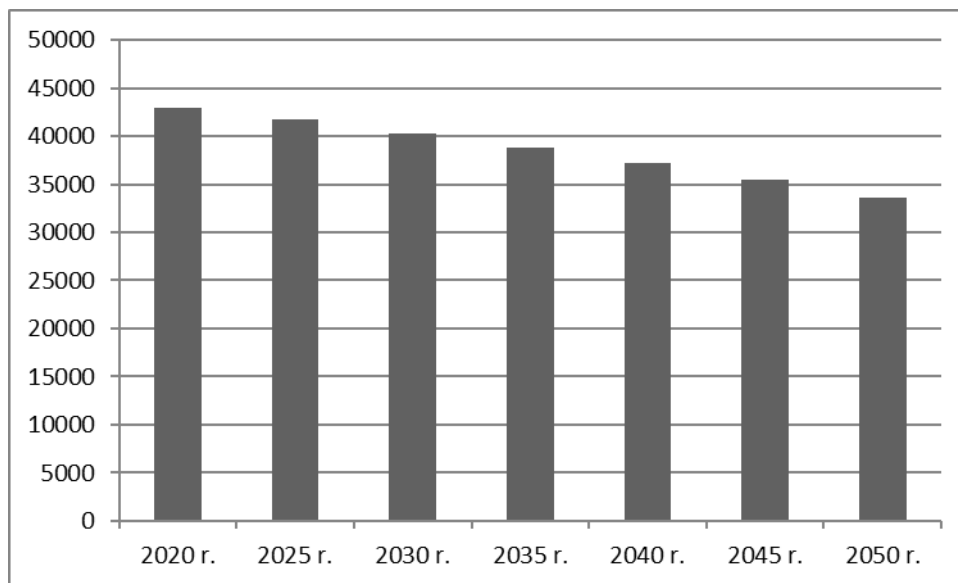
	31.12.2010	31.12.2011	31.12.2012	31.12.2013	31.12.2014
Ogółem	45191	45096	44917	44626	44455
Mężczyźni	22807	22769	22672	22100	22075
Kobiety	22384	22327	22245	22526	22380

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Starostwa Powiatowego w Zambrowie.

² Wykaz zabytków archeologicznych wpisanych do rejestru Rejestr C - zabytki archeologiczne,
<http://wosoz.pbip.pl/?event=informacja&id=631>.

Prognozy GUS przewidują dalszy spadek liczby mieszkańców powiatu. W 2020 r. liczba mieszkańców nie osiągnie nawet poziomu 43 tys., w 2035 r. wyniesie ok. 38,9 tys., a w 2050 r. tylko 33,6 tys. Tego rodzaju tendencje sprawiają, że wszelkie działania inwestycyjne, związane zwłaszcza z budową nowymi obiektów czy tworzeniem instytucji, powodują konieczność głębokiego przeanalizowania w szczególności pod względem możliwości ich utrzymania przy spadających dochodach powiatu.

Rys. 1 Prognozy liczby mieszkańców Powiatu Zambrowskiego po 2020 roku.

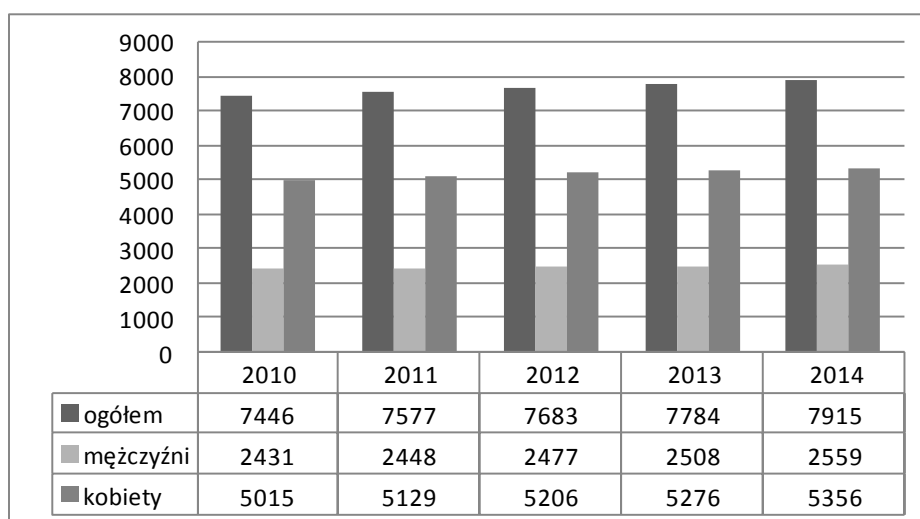
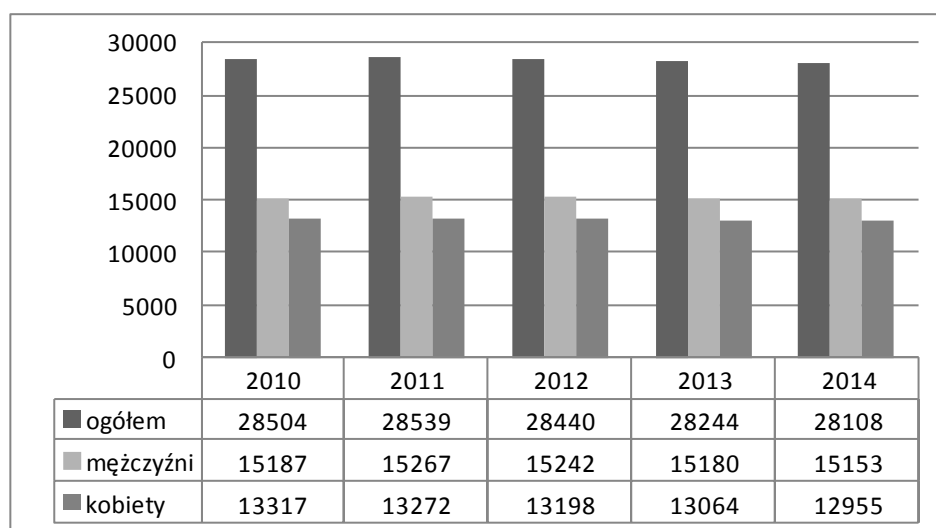
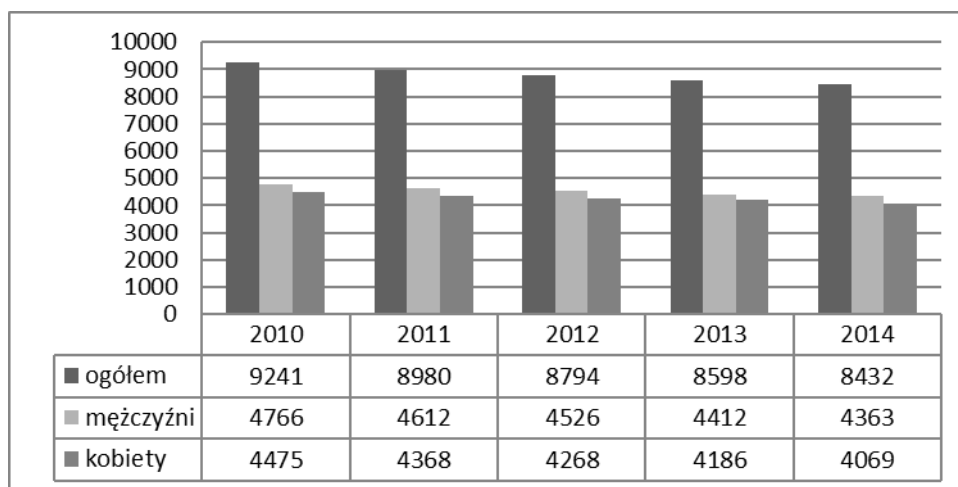

Źródło: opracowanie własne na podstawie informacji z Banku Danych Lokalnych GUS.

Przyrost naturalny był do 2012 r. dodatni, ale od 2013 r. odnotowano jedynie wartości ujemne (w 2014 r. wyniósł -10).

Tendencje, jakie obserwuje się w Powiecie Zambrowskim odnośnie liczby ludności w poszczególnych przedziałach wiekowych, są typowe dla całego kraju. Zauważyć można spadek liczby osób w wieku przedprodukcyjnym, przy czym większą część tej grupy stanowią mężczyźni (tempo spadku na takim samym poziomie dla obu płci). Największą grupę stanowią osoby w wieku produkcyjnym i tu również dominują mężczyźni (liczba mężczyzn w tej grupie spada wolniej niż liczba kobiet). Rośnie jedynie liczba osób w wieku poprodukcyjnym i tu około dwukrotnie przeważają kobiety.

Rys. 2 Liczba osób w wieku przedprodukcyjnym, produkcyjnym i poprodukcyjnym na terenie Powiatu Zambrowskiego w latach 2010-2014.

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych ze Starostwa Powiatowego w Zambrowie.

Powiat Zambrowski jest organem prowadzącym 4 szkoły ponadgimnazjalne: Zespół Szkół Ogólnokształcących w Zambrowie, Zespół Szkół Agropredsiębiorczości im. Szkół Podchorążych Rezerwy w Zambrowie, Zespół Szkół nr 1 im. gen. Stefana Roweckiego "Grota" w Zambrowie oraz Specjalny Ośrodek Szkolno-Wychowawczy w Długoborzu. Liczba uczniów w tych szkołach utrzymuje się od roku szkolnego 2010/2011 na podobnym poziomie, a największy spadek odnotował Zespół Szkół Agropredsiębiorczości - z 405 do 272 uczniów. Wszystkie placówki wyposażone są w sale gimnastyczne oraz pracownie komputerowe (najwięcej pracowni ma ZS nr 1 - 5) z podłączeniem do sieci internetowej. Od 2015 r. Ośrodek w Długoborzu posiada świetlicę, funkcjonującą 24 godziny tygodniowo. Tylko Zespół Szkół Ogólnokształcących współpracuje ze szkołami zagranicznymi.

Tab. 4 Oferta zajęć pozalekcyjnych w szkołach ponadgimnazjalnych w Powiecie Zambrowskim.

Placówka	Liczba godzin zajęć pozalekcyjnych tygodniowo	Rodzaje zajęć pozalekcyjnych
ZSO w Zambrowie	101	zajęcia sportowe, koła przedmiotowe i językowe, koło artystyczne, zajęcia wyrównawcze językowe
ZSA w Zambrowie	21	zajęcia wyrównawcze, sportowo - rekreacyjne, przygotowujące do matury i egzaminu zawodowego
ZS Nr 1 w Zambrowie	47	zajęcia wyrównawcze, z uczniem zdolnym, sportowe, przygotowujące do matury i do egzaminu zawodowego, rozwijające zainteresowania uczniów, wolontariat
SOSW w Długoborzu	48	zajęcia sportowe

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych ze Starostwa Powiatowego w Zambrowie.

Szkolny Ośrodek Szkolno-Wychowawczy obejmuje:

- przedszkole dla dzieci z niepełnosprawnością umysłową w stopniu umiarkowanym i znacznym oraz towarzyszącymi jej chorobami wrodzonymi,
- szkołę podstawową i gimnazjum dla dzieci z niepełnosprawnością intelektualną (w tym klasy dla dzieci z autyzmem),
- zasadniczą szkołę zawodową (kształci w zawodach: krawiec, kucharz, stolarz, cukiernik, piekarz),
- szkołę przysposabiającą do pracy.

Uczniowie Ośrodka mogą korzystać z opieki zdrowotnej i terapeutycznej, którą zapewniają im gabinety specjalistyczne: stomatologiczny, logopedyczny, pedagogiczny, psychologiczny, rehabilitacji, integracji sensorycznej, sali doświadczania świata, EEG

biofeedback, stymulacji polisensorycznej, wczesnego wspomaganie rozwoju dziecka. Oprócz tego prowadzone są zajęcia rozwijające zainteresowania i inne, jak dogoterapia, grupa wsparcia dla rodziców dzieci z autyzmem, zajęcia sportowe, teatralne, rzeźbiarskie, ekologiczne, kulinarne, fotograficzne itd.

Ponadto w Zambrowie funkcjonują szkoły prowadzone przez Zakład Doskonalenia Zawodowej w Białymstoku, w tym Liceum Ogólnokształcące (dla młodzieży) i Liceum Ogólnokształcące dla Dorosłych; a także Prywatne Liceum Ogólnokształcące dla Dorosłych Zaoczne CKZ w Zambrowie.

Wśród podmiotów leczniczych prowadzonych przez powiat należy wymienić Szpital Powiatowy w Zambrowie Sp. z o.o. - spółkę prawa handlowego, której właścicielem jest w 100% powiat.

W Szpitalu Powiatowym w Zambrowie działa 5 oddziałów leczenia szpitalnego: wewnętrzny (34 miejsca), wieloprofilowy zabiegowy z pododdziałem ortopedii wraz z pododdziałem onkologicznym (35 miejsc), ginekologiczno-położniczy (18 miejsc), dziecięcy (15 miejsc), anestezjologii i intensywnej terapii (5 miejsc). Ponadto jednostka prowadzi 11 poradni Ambulatoryjnej Opieki Specjalistycznej, do których należą: Alergologiczna i Alergologiczna dla Dzieci, Onkologiczna, Urazowo-Ortopedyczna, Chirurgii Onkologicznej, Ginekologiczno-Położnicza, Chirurgiczno-Urazowa, Endokrynologiczna, Gruźlicy i Chorób Płuc, Rehabilitacji, Medycyny Pracy, pracownię Rehabilitacji i Fizjoterapii oraz Endoskopii. Szpital wykonuje ponadto kosztochłonne badania z zakresu tomografii komputerowej oraz rezonansu magnetycznego, posiadając w strukturze pracownię TK i pracownię MR. Od września 2011 r. Szpital prowadzi również Ambulatorium Nocnej i Świątecznej Opieki Lekarskiej i Pielęgniarskiej w ramach podstawowej opieki zdrowotnej.

Ponadto świadczeń z zakresu opieki zdrowotnej na terenie Powiatu Zambrowskiego udziela 9 niepublicznych zakładów opieki zdrowotnej - 6 zlokalizowanych w Zambrowie, 2 w Szumowie, jeden w Kołakach Kościelnych. Dodatkowo w Mroczkach funkcjonuje gabinet lekarza rodzinnego. Działania z zakresu ratownictwa medycznego są gwarantowane na poziomie wojewódzkim, ale w powiecie realizuje je Samodzielny Publiczny Zakład Opieki Zdrowotnej Wojewódzka Stacja Pogotowia Ratunkowego w Łomży Filia w Zambrowie. Izba Przyjęć Szpitala jest ujęta w tym systemie.

Powiatowe Centrum Pomocy Rodzinie w Zambrowie (dalej: Centrum) jest jednostką organizacyjną Powiatu Zambrowskiego powołaną do wykonywania zadań własnych powiatu z zakresu pomocy społecznej, wspierania rodziny i systemu pieczy zastępczej, a także realizowania przy pomocy środków PFRON zadań na rzecz osób niepełnosprawnych.

Kompetencje oraz zadania powiatu w tym obszarze są opisane w art. 19 ustawy z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej (tekst jednolity: Dz. U. z 2015 r., poz. 163 ze zm.).

Istotą działalności Centrum jest udzielanie osobom i rodzinom takiego wsparcia, które umożliwi im w miarę samodzielną egzystencję, aktywność społeczną, skuteczną realizację ról społecznych, dając szansę na zaspokojenie podstawowych potrzeb, rozwój, integrację i funkcjonowanie w społeczeństwie oraz coraz lepsze radzenie sobie z pojawiającymi się problemami.

W strukturach Powiatowego Centrum Pomocy Rodzinie w Zambrowie został utworzony Punkt konsultacyjno-informacyjny dla rodzin naturalnych, zastępczych oraz adopcyjnych. Jego funkcjonowanie jest w całości finansowane ze środków powiatu i obejmuje poradnictwo specjalistyczne, głównie prawne, psychologiczne, pedagogiczne i socjalne. Oferowana pomoc jest anonimowa i bezpłatna. Klienci uczestniczą w terapii indywidualnej, małżeńskiej bądź rodzinnej. Najczęściej ze wsparcia korzystają osoby o niskim statusie materialnym, których potrzeby materialne zapewnia pomoc społeczna. Kontaktują się one z własnej inicjatywy lub są kierowane przez kuratorów sądowych, pracowników socjalnych, pedagogów szkolnych i inne instytucje pracujące na rzecz dziecka i rodziny. PCPR jest także organizatorem pieczy zastępczej. W związku z tym prowadzi akcje promujące rodzicielstwo zastępcze i szkolenia dla osób chcących pełnić funkcję rodziny zastępczej. Ponadto od dnia 15 października 2012 r. rodziny zastępcze zostały objęte opieką koordynatora rodzinnej pieczy zastępczej. W Powiecie Zambrowskim na dzień 31.12.2014 r. funkcjonowało 20 rodzin zastępczych, w tym 11 rodzin zastępczych spokrewnionych i 9 rodzin zastępczych niezawodowych, w których przebywało 33 dzieci (17 w spokrewnionych, 16 w niezawodowych). Zgodnie z ustawą, rodziny otrzymywały świadczenie na pokrycie kosztów utrzymania dziecka w wysokości:

- 660,00 zł miesięcznie – w przypadku dziecka umieszczonego w rodzinie zastępczej spokrewnionej,
- 1000,00 zł miesięcznie – w przypadku dziecka umieszczonego w rodzinie zastępczej niezawodowej.

Koordynator rodzinnej pieczy zastępczej i inni pracownicy Powiatowego Centrum Pomocy Rodzinie na bieżąco współpracują z instytucjami działającymi na rzecz dziecka i rodziny, m.in. z:

- Sądami Rejonowymi III Wydziały Rodzinne i Nieletnich,
- Centrum Obsługi Placówek Opiekuńczo - Wychowawczych w Zambrowie,
- Regionalnym Ośrodkiem Polityki Społecznej w Białymstoku Ośrodkiem Adopcyjnym w Łomży,

- Centrum Pieczy Zastępczej w Łomży,
- Poradnię Psychologiczno – Pedagogiczną w Zambrowie,
- Komendą Powiatową Policji w Zambrowie,
- Miejskim Ośrodkiem Pomocy Społecznej w Zambrowie,
- Gminnymi Ośrodkami Pomocy Społecznej,
- powiatami, z których pochodzą dzieci.

W 2014 r. w ramach realizacji „Powiatowego Programu Poprawy Życia Społecznego i Zawodowego Osób Niepełnosprawnych na lata 2012-2020” realizowano działania w 7 obszarach:

1. Koordynacja działań zmierzających do zwiększenia dostępu do usług medycznych, rehabilitacyjnych i pomocowych poprzez rozwój placówek świadczących tego rodzaju usługi oraz uczestnictwo w turnusach rehabilitacyjnych osób niepełnosprawnych.
2. Rozbudzanie społecznej świadomości i kreowania właściwych postaw społecznych wobec osób niepełnosprawnych.
3. Wspieranie działań na rzecz aktywizacji zawodowej i ekonomicznej samodzielności osób niepełnosprawnych.
4. Działania na rzecz wyrównywania poziomu usług socjalnych i rozwój oferty wsparcia rodzin z osobą niepełnosprawną.
5. Poprawa jakości życia osób niepełnosprawnych poprzez wyrównywanie szans w dostępie do edukacji, pracy, sportu, rekreacji, dóbr kultury i sztuki.
6. Przystosowanie środowiska fizycznego do potrzeb osób niepełnosprawnych.
7. Wykorzystanie potencjału tkwiącego w organizacjach pozarządowych działających na rzecz osób niepełnosprawnych i ich rodzin i włączenie ich w budowanie i wdrażanie projektów na rzecz osób niepełnosprawnych.

Część zadań w obszarze pomocy społecznej realizowana jest także poprzez Centrum Placówek Opiekuńczo - Wychowawczych, Powiatowy Ośrodek Wsparcia i Warsztaty Terapii Zajęciowej, którymi kieruje i które nadzoruje PCPR.

W ramach Centrum Obsługi Placówek Opiekuńczo-Wychowawczych w Zambrowie funkcjonują 4 placówki opiekuńczo-wychowawcze, w których przebywa do 14 wychowanków, w tym: 3 placówki typu socjalizacyjnego i 1 typu specjalistyczno-terapeutycznego. Dzieci trafiają do nich na podstawie postanowienia sądu rejonowego i skierowania wydanego przez Powiatowe Centrum Pomocy Rodzinie w Zambrowie. Najczęstszymi przyczynami pobytu dzieci w placówce jest trudna sytuacja rodzinna, niewydolność wychowawcza rodziców, nadużywanie alkoholu. Rodzice wchodzą w konflikt z prawem, co generuje dużą absencję dzieci na zajęciach lekcyjnych i - co za tym idzie - niską zdawalność do kolejnych klas.

Kolejną przyczyną skierowania dzieci do placówek jest brak odpowiednich warunków socjalno-bytowych, długotrwała choroba jednego z rodziców i ubóstwo. Dzieci pod nadzorem wychowawców uczą się prowadzenia gospodarstwa domowego, np. robienia zakupów, gotowania, racjonalnego gospodarowania posiadanymi środkami finansowymi. W ten sposób przygotowują się do dorosłego samodzielnego życia. W wolnym czasie podopieczni placówek uczestniczą w dodatkowych zajęciach plastyczno-technicznych, sportowych i komputerowych, socjoterapeutycznych i w treningu zastępowania agresji. Młodzież i dzieci korzystają ze sprzętu sportowego do bilarda czy tenisa stołowego, korzystają z siłowni, często ćwiczą w salach sportowych. Wykonują również prace plastyczne na konkursy, aukcje i kiermasze, pozyskując w ten sposób dodatkowe fundusze na własne potrzeby.

Powiatowy Ośrodek Wsparcia w Zambrowie pomaga osobom niepełnosprawnym. Jego zadaniem jest podnoszenie jakości życia i zapewnienie oparcia społecznego osobom mającym trudności z kształtowaniem swoich stosunków z otoczeniem. Polega to przede wszystkim na podtrzymywaniu i rozwijaniu umiejętności w sprawach związanych ze współżyciem społecznym, gospodarowaniem pieniędzmi, załatwianiem spraw urzędowych, wykonywaniem różnych zajęć i prac, aktywnym spędzaniem wolnego czasu, motywowaniem do pracy, utrzymaniem kontaktów z rodziną i przyjaciółmi. W ośrodku odbywa się terapia zajęciowa w zakresie aktywizacji społecznej w ramach pracowni terapeutycznych: kulinarnej, artystycznej, dydaktycznej, audiowizualnej i sali do aktywizacji ruchowej. Najczęściej stosowane formy zajęć to: terapia grupowa, indywidualna, psychoterapia, zajęcia relaksacyjne, socjoterapia, ergoterapia, biblioterapia, filmoterapia, muzykoterapia, konkursy, wycieczki, spotkania.

Warsztat Terapii Zajęciowej Zgromadzenia Sióstr Służek NMPN w Szumowie realizuje zadania w zakresie rehabilitacji zawodowej i społecznej osób niepełnosprawnych. Jest to placówka pobytu dziennego dla osób niepełnosprawnych. Rehabilitacja odbywa się w grupach 5-osobowych w 7 pracowniach terapeutycznych: gospodarstwa domowego, artystycznej, krawiecko-hafciarskiej, multimedialnej, poligraficzno-reklamowej, stolarsko-technicznej, ogrodniczo-bukieciarskiej. Każdy z uczestników realizuje indywidualny program, w którym zawarte są zadania z zakresu rehabilitacji ogólnej, społecznej, zawodowej, zdrowotnej oraz współpracy z rodziną. Ponadto korzystają ze wsparcia psychologicznego, rehabilitacji ruchowej oraz indywidualnej specjalistycznej pomocy medycznej. Zadania i cele z zakresu rehabilitacji ogólnej osiągane są przez trening w zakresie czynności życia codziennego, ćwiczenia w zakresie samoobsługi i higieny osobistej, trening w zakresie wyglądu zewnętrznego, odpowiedniego zachowania się, zajęcia z gospodarstwa domowego. Sprawności psychofizyczne niezbędne w pracy nabywane i rozwijane są przez: trening

przygotowania do podjęcia pracy oraz umiejętności pracy w zespole i współodpowiedzialności za wykonywane zadania, podnoszenie sprawności ruchowej i manualnej, ćwiczenia koncentracji i pamięci, wytrwałości i odpowiedzialności, doprowadzania powierzonego zadania do końca, ćwiczenia w zakresie dokładności pracy oraz przestrzegania dyscypliny pracy, samodzielnego planowania, kontrolowania i wykonywania zadania. Przygotowanie do życia w środowisku społecznym odbywa się poprzez trening umiejętności interpersonalnych, wiedzy o sobie samym, rozwiązywania problemów w trudnych sytuacjach międzyludzkich, ćwiczenie umiejętności komunikacyjnych, komunikowania się poprzez internet, aktywności w sytuacjach społecznych, orientacji przestrzennej, pełnieniu roli uczestnika WTZ. Warsztat podejmuje działania na rzecz rehabilitacji społecznej, bierze udział w wydarzeniach i imprezach kulturalnych i sportowych, a także przeglądach i konkursach o charakterze ogólnopolskim. Organizuje wycieczki turystyczno-krajoznawcze, spotkania okolicznościowe, konkursy, zabawy, dyskoteki.

Poradnia Psychologiczno-Pedagogiczna w Zambrowie udziela specjalistycznej pomocy dzieciom, młodzieży oraz ich rodzinom i nauczycielom (dyrektorom, pedagogom, psychologom, wychowawcom). Budynek jest ogrodzony i otoczony terenem zielonym, posiada oddzielne wejście przystosowane dla osób niepełnosprawnych, w jego obrębie znajduje się parking dla personelu i klientów instytucji.

. Z usług Poradni korzystają dzieci i młodzież w wieku do 25 r.ż., w tym: dzieci z zaburzeniami mowy i wymowy, uczniowie zdolni, dzieci od urodzenia do momentu podjęcia nauki w szkole wymagające wczesnego wspomaganie rozwoju psychoruchowego, dzieci z zaburzeniami integracji sensorycznej, dzieci z moczeniem nocnym, zaburzeniami snu, nadpobudliwością, zahamowaniem i innymi zaburzeniami emocjonalnymi, dzieci i młodzież z zaburzeniami lękowymi, depresyjnymi, zaburzeniami odżywiania oraz te, które doświadczyły stresu pourazowego (traumy), uczniowie w zakresie określenia zainteresowań i preferencji zawodowych oraz wyboru kierunku dalszego kształcenia i planowania rozwoju zawodowego, dzieci z trudnościami szkolnymi i problemami wychowawczymi. Poradnia stwarza dzieciom i młodzieży szansę optymalnego rozwoju poprzez profesjonalną pomoc w rozwiązywaniu ich problemów, wspiera rodziny w prawidłowym funkcjonowaniu, udziela przedszkolom, szkołom i placówkom pomocy w diagnozowaniu i rozwijaniu potencjalnych możliwości dzieci, a także w wypełnianiu funkcji wychowawczej i edukacyjnej.

Swoją opieką Poradnia obejmuje 41 placówek oświatowych, do których wlicza się przedszkola, oddziały przedszkolne, szkoły podstawowe, gimnazjum, szkołę przysposabiającą do pracy, zasadniczą szkołę zawodową, liceum ogólnokształcące, technikum, Centrum Obsługi Placówek Opiekuńczo-Wychowawczych w Zambrowie, Bursę

Szkoła Nr 1. Klientami są także studenci odbywający tu praktyki zawodowe oraz wolontariusze wspomagający prowadzone na terenie placówki terapie. Z koncepcją i ofertą placówki klienci mogą zapoznać się na stronie internetowej pppzambrow.szkołnastrona.pl, mogą również drogą e-mailową zasięgnąć opinii na nurtujący ich problem. Do zadań statutowych placówki należy w szczególności: diagnozowanie, opiniowanie, orzekanie, działalność terapeutyczna, prowadzenie grup wsparcia, udział w pracach interwencji kryzysowej, działalność profilaktyczna, poradnictwo, konsultacje, działalność informacyjno-szkoleniowa. Pomoc psychologiczno-pedagogiczna udzielana w Poradni jest prowadzona w różnych formach i zakresie, m.in. terapia logopedyczna, terapia ucznia z zaburzeniami dysleksyjnymi, zajęcia korekcyjno-kompensacyjne, terapia dzieci sprawiających trudności wychowawcze, terapia dzieci z moczeniem nocnym, zaburzeniami snu, nadpobudliwością, zahamowaniem i innymi zaburzeniami emocjonalnymi, terapia dzieci, które doświadczyły stresu pourazowego, psychoterapia (zaburzenia lękowe, depresyjne, odżywiania), interwencje w przypadkach sytuacji kryzysowych, terapia w ramach wwrdez, zajęcia ogólnorozwojowe dla dzieci młodszych (5-6-letnich), terapia zaburzeń integracji sensorycznej, biofeedback. Prowadzi również działania służące wyrównaniu szans edukacyjnych w dostępie do oferty placówki. Poradnia zatrudniała 12 specjalistów: pedagogów, psychologów, logopedów, terapeutów, doradcę zawodowego, w tym osoby z uprawnieniami do prowadzenia zajęć z zakresu terapii pedagogicznej, terapii psychologicznej, psychoterapii, procesów integracji sensorycznej oraz socjoterapii, terapii biofeedback.

Poradnia promuje swoją działalność w środowisku lokalnym m.in. poprzez organizację:

- Dni Otwartych adresowanych w szczególności do przedszkolaków,
- Tygodnia Profilaktyki Logopedycznej, który ma upowszechniać profilaktykę logopedyczną, rozpoczynającą się od narodzin dziecka, a nawet od jego poczęcia,
- Pikników rodzinnych, w których uczestniczą dzieci i rodzice korzystający z usług poradni, co ma na celu integrację, wspólną zabawę oraz wymianę doświadczeń,
- udział w Manifeście przeciwko uzależnieniom (01.06.2015 r.) – Głos profilaktyki. Jest to ogólnopolska akcja wśród młodzieży promująca życie bez nałogów i agresji w ramach „Ogólnopolskiego Głosu Profilaktyki”. Miała charakter happeningu przeprowadzonego przy udziale młodzieży szkół ponadgimnazjalnych, opiekunów, nauczycieli, pedagogów oraz funkcjonariuszy Policji. Celem „Ogólnopolskiego Głosu Profilaktyki” jest zwrócenie uwagi na problemy uzależnień, przemocy i obojętności na drugiego człowieka.

Kolejnym ważnym aspektem rozwoju powiatu jest działalność kulturalna. Ogólnie w powiecie na jednego czytelnika przypada 21,6 wypożyczeń bibliotecznych (analizując dane ze wszystkich bibliotek oraz ich filii na terenie powiatu), co stanowi wynik lepszy niż średnia dla województwa (20,6). W sumie funkcjonuje w Powiecie Zambrowskim 5 bibliotek, zatrudniających 19 osób. Żadna z bibliotek nie posiada katalogu internetowego. W ciągu roku korzysta z nich 3809 czytelników, czyli średnio na jedną bibliotekę przypada 761 czytelników. Na mocy porozumienia z 2008 r. funkcję biblioteki powiatowej pełni Biblioteka Gminna w Szumowie. Powiat zobowiązał się do przekazywania dotacji na zakup nowych woluminów.

Powiat Zambrowski nie organizuje imprez kulturalnych. W kwietniu 2015 r. Zarząd Powiatu ogłosił konkurs ofert na realizację zadań z zakresu kultury i ochrony dziedzictwa narodowego. Dofinansowanie otrzymali: Stowarzyszenie Silni Razem na realizację zadania „Poznajemy różnorodność kulturową Podlasia”, Stowarzyszenie Szansa w Zambrowie na realizację zadania „Szansa z szansą”, Stowarzyszenie Historyczne im. 71. Pułku Piechoty na realizację zadania „Grodzisko - integracja lokalnej społeczności wokół działań związanych z zabytkowym kompleksem osadniczym”, Ochotnicza Straż Pożarna w Srebrnej na realizację zadania „Przegląd Pieśni Patriotycznej - Jestem Polakiem”. Ponadto w procedurze pozakonkursowej udzielono dofinansowania na realizację zadania „Szczęśliwa Rodzina”. W strukturach Powiatu Zambrowskiego nie funkcjonują zespoły artystyczne. Zespoły takie wpisane są w struktury poszczególnych gmin.

Powiat Zambrowski finansował budowę dwóch hal sportowych - przy Zespole Szkół nr 1 i Zespole Szkół Ogólnokształcących w Zambrowie. Powiat nie organizuje imprez sportowych. Co roku ogłasza konkurs ofert na realizację zadań publicznych z zakresu kultury fizycznej. W 2015 r. konkurs taki został ogłoszony w marcu. Dofinansowanie otrzymali: Stowarzyszenie Sportowe Rekord Zambrów na realizację zadania „Promocja sportu poprzez organizację Turnieju Międzyklubowego Mini Siatkówki pod patronatem Powiatu Zambrowskiego” oraz Stowarzyszenie Sportowo-Rekreacyjne „SPORTEAM” na realizację zadania „Organizacja i przeprowadzenie I Maratonu szosowego – Zambrów 28.06.2015”.

Za bezpieczeństwo na terenie powiatu odpowiada Komenda Powiatowa Policji w Zambrowie oraz Posterunek Policji w Rutkach. Obie jednostki zatrudniają odpowiednio 73 i 4 policjantów. Na wyposażeniu Komendy Powiatowej są 22 samochody (1 posiada Posterunek Policji) i 2 motocykle. W Komendzie mieści się również areszt z 10 miejscami.

Komenda Powiatowa odnotowuje spadek dynamiki popełnianych przestępstw na wysokim poziomie, któremu jednak towarzyszy niewielki spadek wykrywalności. Liczba

przestępstw jest niższa na terenach wiejskich. Najczęściej popełniane przestępstwa to kradzieże z włamaniem, uszkodzenie mienia oraz kierowanie w stanie nietrzeźwym.

Tab. 5 Wskaźniki dotyczące przestępczości na terenie Powiatu Zambrowskiego w latach 2010-2014.

Rok	Liczba przestępstw ogółem	Przestępstwa wśród nieletnich	Liczba przestępstw ogółem		Wskaźnik dynamiki przestępstw	Wykrywalność przestępstw w %
			miasto	obszar wiejski		
2010	636	3,1%	387	249	101,8	75,8%
2011	764	4,8%	420	344	120,1	74,7%
2012	769	3,3%	446	323	100,7	73,6%
2013	750	4,4%	484	266	97,5	75,9%
2014	701	2,8%	398	303	93,5	73,8%

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Starostwa Powiatowego w Zambrowie.

Bezpieczeństwo przeciwpożarowe na terenie powiatu gwarantuje Komenda Powiatowa Państwowej Straży Pożarnej oraz jednostki Ochotniczych Straży Pożarnych w gminach.

Tab. 6 Jednostki państwowej i ochotniczej straży pożarnej na terenie Powiatu Zambrowskiego.

Miejscowość	Liczba strażaków	Ilość i rodzaj posiadanego sprzętu; wiek sprzętu
Komenda Powiatowa PSP w Zambrowie	6	2 samochody operacyjne, 2 samochody kwatermistrzowskie do przewozu sprzętu lub ludzi
JRG PSP Zambrów	37	Samochody: 1. GBA 2/16 (agregat prądotwórczy) 2. GBARt 2,5/25 (agregat prądotwórczy) 3. GCBA 8/50 (agregat prądotwórczy) 4. GCBM 18/16 – cysterna (motopompa) 5. SH 25 – samochód podnośnik/drabina (agregat prądotwórczy)
OSP KSRG Rutki Kossaki	12	Samochody: GCBA 5/24, GLBARt 0,2/0,4
OSP KSRG Szumowo	22	Samochody: GBA 2,5/25, GCBA 6/32
OSP KSRG Ostrożne	14	Samochody: GBA 2,5/16, GLBARt 1/2,5
OSP KSRG Stary Laskowiec	26	Samochody: GCBA 4/24, SLKw

OSP KSRG Wiśniewo	16	Samochody: GBA 2,5/16
OSP KSRG Kołaki Kościelne	23	Samochody: GBM 2,5/16, GBA 2,5/16, SLOp Polonez
OSP Stary Skarżyn	13	Samochody: GBA 2,5/16
OSP Tabędz	16	Samochody: GCBA 4/27
OSP Zbrzeźnica	8	Samochody: GBA 3,2/16
OSP Krajewo Białe	10	Samochody: SLKw, przyczepa ze sprzętem
OSP Poryte Jabłoń	14	Samochody: GLM 8
OSP Przeździecko Mroczy	8	Samochody: GLM 8
OSP Długobórz	10	Samochody: GLM 8
OSP Chorzele	9	Samochody: GLM 8
OSP Łady Borowe	10	Samochody: GBA 1,8/16
OSP Srebrna	15	Samochody: GCBA 6/32
OSP Pęchratka Polska	11	Samochody: GBA 2,5/16
OSP Łętownica	15	Samochody: GBA 2,5/16
OSP Szczodruchy	2	Samochody: GLM 8
OSP Krusze Lubnice	0	Samochody: GLM 8
OSP Kołomyjka	7	Samochody: GBM 2/8
OSP Kalinówka Basie	2	Samochody: GBA 2,5/16
OSP Rębiszewo	1	Samochody: GLM 8
OSP Głęboch Wielki	8	Samochody: GBA 2,5/16
OSP Srebrny Borek	16	Samochody: GBA 2/16
OSP Zaręby Jartuzy	1	Samochody: GLM 8 (motopompa, drabina przenośna)
OSP Paproć Duża	8	Samochody: GLBArT 1/1,2

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych ze Starostwa Powiatowego w Zambrowie.

Sfera gospodarcza

Na terenie całego powiatu funkcjonuje ponad 3200 przedsiębiorstw, przy czym blisko $\frac{2}{3}$ z nich jest zarejestrowanych w mieście Zambrów. W przypadku gmin Kołaki Kościelne, Szumowo i gminy wiejskiej Zambrów dostrzec można wzrost liczby zarejestrowanych między 2010 a 2014 r. podmiotów. Zdecydowaną większość podmiotów gospodarczych stanowią podmioty prywatne.

Tab. 7 Liczba podmiotów gospodarczych na terenie Powiatu Zambrowskiego z podziałem na gminy w latach 2010-2014.

Gmina	2010	2011	2012	2013	2014
Miasto Zambrów	2000	1960	2000	1964	1932
Gmina Kołaki Kościelne	102	109	122	121	125
Gmina Rutki	314	306	302	300	304
Gmina Szumowo	261	257	264	270	278
Gmina Zambrów	571	581	604	612	617

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych ze Starostwa Powiatowego w Zambrowie.

Tab. 8 Podmioty gospodarcze wpisane do rejestru REGON według sektorów własnościowych w latach 2010 -2014.

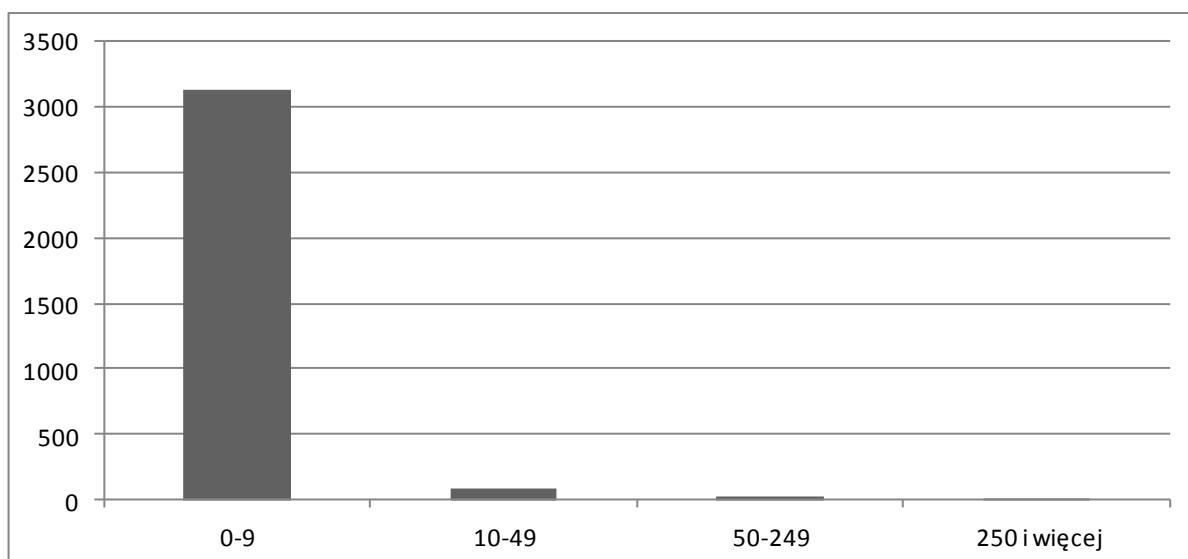
2010 r.	sektor publiczny	138
	sektor prywatny	3110
2011 r.	sektor publiczny	138
	sektor prywatny	3075
2012 r.	sektor publiczny	144
	sektor prywatny	3148
2013 r.	sektor publiczny	142
	sektor prywatny	3125
2014 r.	sektor publiczny	141
	sektor prywatny	3114

Źródło: opracowanie własne na podstawie informacji z Banku Danych Lokalnych GUS.

Największą część podmiotów gospodarczych z sektora prywatnego stanowią osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą (84,1%). Kolejne istotne grupy podmiotów prywatnych to spółki handlowe (3,5%) oraz stowarzyszenia i organizacje społeczne (2,7%). Najmniej zarejestrowanych podmiotów stanowią fundacje.

W powiecie zdecydowanie dominują mikroprzedsiębiorstwa zatrudniające do 9 osób (jest ich 3137 i stanowią 96,3%). W większości są to jednoosobowe podmioty działające na zasadach samozatrudnienia. Zazwyczaj nie tworzą dodatkowych miejsc pracy, a większość pracowników zatrudniają okresowo albo na umowy cywilnoprawne. Małych przedsiębiorstw, zatrudniających od 10 do 49 osób, jest tylko 91 (2,9%), zaś średnich (od 50 do 249 pracowników) - 24 (0,7%).

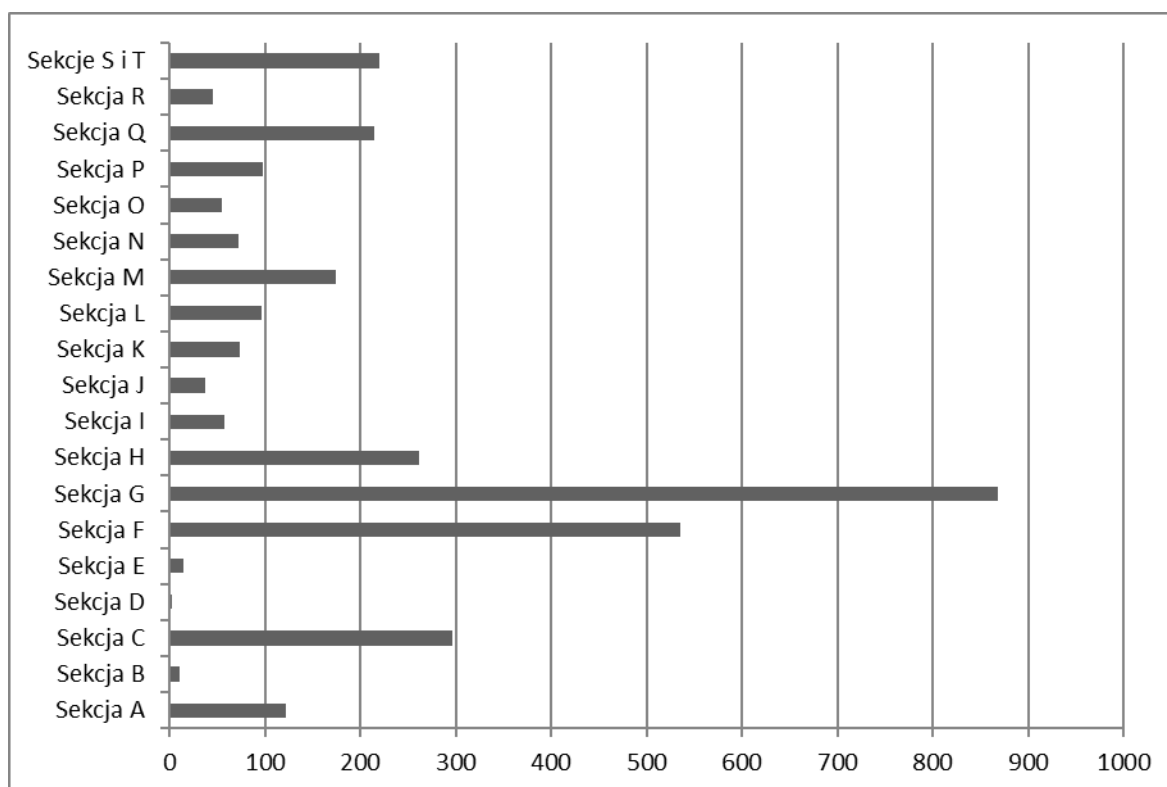
Rys. 3 Podmioty gospodarcze na terenie Powiatu Zambrowskiego w zależności od liczby zatrudnianych pracowników (stan na 2014 rok).

Źródło: opracowanie własne na podstawie informacji z Banku Danych Lokalnych GUS.

W Powiecie Zambrowskim wyraźnie dominują dwa sektory, a mianowicie handel hurtowy i detaliczny wraz z szeroko pojętą naprawą (26,7% wszystkich zarejestrowanych podmiotów gospodarczych) oraz budownictwo (16,4%). Przedsiębiorstwa działające w tych sektorach stanowią 43,1% całej gospodarki powiatu. Następne w kolejności sekcje to przetwórstwo przemysłowe (9,1%), transport i gospodarka magazynowa (8%), tzw. pozostała działalność usługowa, w tym gospodarstwa domowe zatrudniające pracowników (6,8%) oraz opieka zdrowotna i pomoc społeczna (6,6%). Najmniej podmiotów funkcjonuje w sektorze związanym z wytwarzaniem i zaopatrywaniem w energię elektryczną, gaz, itp. (2 podmioty). Na terenie powiatu nie występuje żaden podmiot z sekcji U - organizacji i zespołów eksterytorialnych.

**Rys. 4 Liczba podmiotów gospodarczych wpisanych do rejestru REGON
wg sekcji PKD w Powiecie Zambrowskim w 2014 roku.**

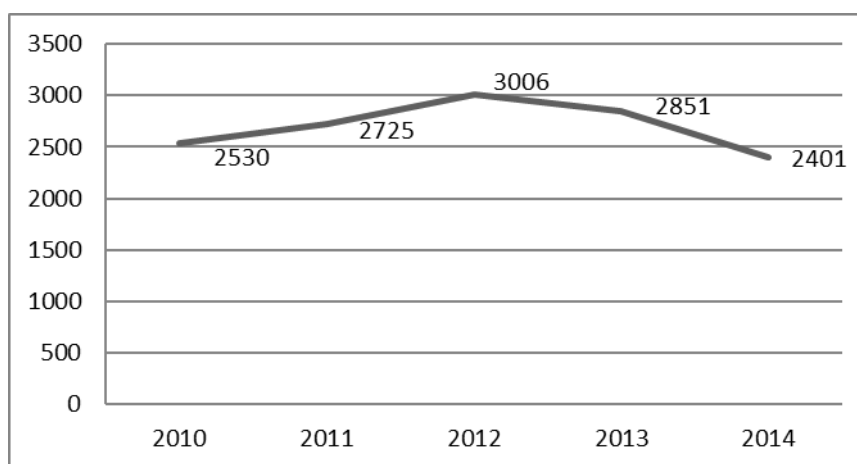
A - Rolnictwo, łowiectwo i leśnictwo	M - Działalność profesjonalna, naukowa i techniczna
B - Górnictwo i wydobywanie	N - Działalność w zakresie usług administrowania i działalność wspierająca
C - Przetwórstwo przemysłowe	O - Administracja publiczna, obrona narodowa, obowiązkowe zabezpieczenia społeczne
D - Wytwarzanie i zaopatrywanie w energię elektryczną, gaz, parę wodną, gorącą wodę i powietrze do układów klimatyzacyjnych	P - Edukacja
E - Dostawa wody; gospodarowanie ściekami i odpadami oraz działalność związana z rekultywacją	Q - Opieka zdrowotna i pomoc społeczna
F - Budownictwo	R - Działalność związana z kulturą, rozrywką i rekreacją
G - Handel hurtowy i detaliczny; naprawa pojazdów samochodowych, motocykli oraz artykułów użytku osobistego i domowego	S i T - Pozostała działalność usługowa i gospodarstwa domowe zatrudniające pracowników, gospodarstwa domowe produkujące wyroby i świadczące usługi na własne potrzeby
H - Transport i gospodarka magazynowa	U - Organizacje i zespoły eksterytorialne
I - Działalność związana z zakwaterowaniem i usługami gastronomicznymi	
J - Informacja i komunikacja	
K - Działalność finansowa i ubezpieczeniowa	
L - Działalność związana z obsługą nieruchomości	

Źródło: opracowanie własne na podstawie informacji z Banku Danych Lokalnych GUS.

W Powiecie Zambrowskim zadania związane z przeciwdziałaniem i zwalczaniem bezrobocia pełni Powiatowy Urząd Pracy oraz Powiatowa Rada Rynku Pracy. Rada to podmiot o charakterze doradczo-opiniującym, w skład którego wchodzi przedstawiciele działających na terenie powiatu terenowych struktur każdej organizacji związkowej i organizacji pracodawców. Do najważniejszych zadań Rady należy: inspirowanie przedsięwzięć zmierzających do pełnego i produktywnego zatrudnienia, ocena racjonalności gospodarowania środkami Funduszu Pracy, składanie wniosków i opiniowanie w sprawach dotyczących kierunków kształcenia, szkolenia zawodowego oraz zatrudnienia w powiecie, opiniowanie wniosków o umorzenie należności z tytułu nienależnie pobranych świadczeń, zwrotu refundacji oraz jednorazowo przyznanych środków wynikających z zapisów ustawy o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy, opiniowanie celowości realizacji programów specjalnych³. Aktywizacją osób zarejestrowanych w Powiatowym Urzędzie Pracy zajmuje się z kolei Centrum Aktywizacji Zawodowej.

Liczba bezrobotnych zarejestrowanych w Powiatowym Urzędzie Pracy ogólnie w analizowanym okresie lat 2010-2014 uległa zmniejszeniu. Gwałtowny przyrost liczby bezrobotnych nastąpił w 2012 r. i od tego momentu obserwuje się dość szybki spadek tej liczby. W 2014 r. bezrobotni zarejestrowani na terenie powiatu stanowili 14% mieszkańców aktywnych zawodowo. W tym czasie stopa bezrobocia dla województwa wynosiła 13,1%, a dla całego kraju 11,5%.

Rys. 5 Liczba zarejestrowanych bezrobotnych w Powiecie Zambrowskim w latach 2010-2014.

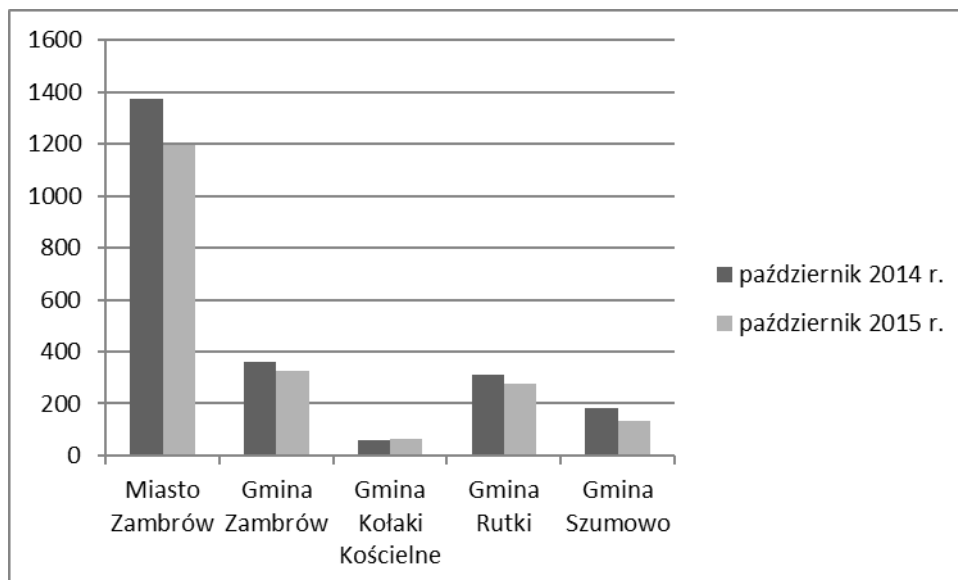

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z Powiatowego Urzędu Pracy w Zambrowie, <http://pupzambrow.pl/strona/sprawozdania-z-dzialalnosci-urzedu/180>.

³ Powiatowa Rada Rynku Pracy, <http://pupzambrow.pl/strona/powiatowa-rada-ryнку-pracy/209>.

Najwięcej osób bezrobotnych zarejestrowanych jest w Mieście Zambrów, co wynika z tego, iż mieszka w nim najwięcej osób spośród wszystkich gmin powiatu. W najmniejszym stopniu bezrobocie zmniejszyło się w Gminie Kołaki Kościelne, gdzie wyrejestrowała się tylko jedna osoba.

Rys. 6 Bezrobocie w poszczególnych gminach Powiatu Zambrowskiego w latach 2014-2015 (dane za październik).

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z Powiatowego Urzędu Pracy w Zambrowie, <http://pupzambrow.pl/strona/bezrobocie-w-poszczegolnych-gminach-powiatu-zambrowskiego/181>.

Na koniec października 2015 r. w Powiatowym Urzędzie Pracy w Zambrowie zarejestrowanych było 1987 osób, z czego 54,6% stanowiły kobiety. Warto tu zaznaczyć, że na koniec 2014 r. udział kobiet w grupie osób bezrobotnych wyniósł 51,2%, a w 2013 r. - 50,9%. Mniej niż 30 lat ma $\frac{1}{3}$ zarejestrowanych, natomiast $\frac{1}{4}$ ma więcej niż 50 lat. W pierwszej z wyróżnionych tu grup wiekowych kobiety stanowią aż 57,5%, natomiast w drugiej tylko 40,7%, co może sugerować, że pracodawcy niechętnie zatrudniają młodsze kobiety ze względu na ich potencjalną przerwę w pracy związaną chociażby z urlopami macierzyńskimi itp. Ponad 62% zarejestrowanych w Urzędzie to osoby długotrwale bezrobotne i wśród tej grupy znów kobiety dominują (58,1% trwale bezrobotnych). Należy pamiętać, że grupa ta ma niewielkie szanse na znalezienie pracy ze względu na pewne "przyzwyczajenie" do życia na niskim poziomie, w oparciu o pomoc społeczną, zasiłki, itp. Osoby niepełnosprawne zarejestrowane stanowią niecałe 4%, przy czym najprawdopodobniej nie wynika to z łatwości w znalezieniu pracy, ale korzystania przez nich z zasiłków czy rent, co uniemożliwia rejestrację jako osoba bezrobotna.

Dane dotyczące wykształcenia osób pozostających bez pracy podawane są tylko w ujęciu rocznym, dlatego w tej analizie można odwołać się jedynie do informacji za 2014 rok. Najliczniejszą grupę wśród osób bezrobotnych stanowiły osoby z wykształceniem gimnazjalnym i niższym (31,4%) oraz zasadniczym zawodowym (27,3%). Z kolei najmniej osób bezrobotnych posiadało wykształcenie wyższe - tylko co dziesiąta osoba.

Infrastruktura techniczna

W zarządzie powiatu znajduje się nieco ponad 291 km dróg, przy czym 94% z nich posiada nawierzchnię twardą. Przez teren powiatu biegną również 4 drogi krajowe: S8 Warszawa-Białystok (o długości 11 km), DK 8 Warszawa-Białystok (43 km w stanie niedostatecznym), DK 63 Łomża-Siedlce (24,16 km w stanie dostatecznym) i DK 66 Zambrów-Bielsk Podlaski (8 km w stanie dobrym). Ponadto przebiega tu droga wojewódzka nr 679 Mężenin-Łomża, której długość na terenie powiatu wynosi 30 km. Droga jest w stanie technicznym dostatecznym.

Tab. 9 Drogi powiatowe na terenie Powiatu Zambrowskiego.

Numer drogi	Długość (km)	Rodzaj nawierzchni	Klasa techniczna, stan nawierzchni
1938 B	8,005	bitumiczna	Z/niedostateczny
1973 B	5,465	bitumiczna	Z/dostateczny
1978 B	1,558	bitumiczna	L/dostateczny
1979 B	4,100	bitumiczna	L/dostateczny
1980 B	2,465	bitumiczna	L/dostateczny
1981 B	10,100	bitumiczna	Z/ dostateczny
1982 B	10,026	bitumiczna – 7,432 km żwirowa – 2,594 km	L/dostateczny
1983 B	2,300	bitumiczna	L/niedostateczny
1984 B	2,450	bitumiczna	Z/dobry
1985 B	1,221	bitumiczna	L/dostateczny
1986 B	0,814	bitumiczna	L/dostateczny
1987 B	2,190	bitumiczna	L/niedostateczny
1988 B	2,156	bitumiczna	L/dostateczny
1989 B	2,203	bitumiczna	L/dostateczny
1990 B	1,485	bitumiczna	L/dostateczny
1992 B	2,461	bitumiczna	L/niedostateczny
1993 B	9,554	bitumiczna	L/dobry
1994 B	7,064	bitumiczna	Z/ dobry
1995 B	2,650	gruntowa wzmocniona	L/niedostateczny
1996 B	11,435	bitumiczna	Z/ dostateczny

1997 B	3,250	bitumiczna – 2,889 gruntowa – 0,361	L/dostateczny
1998 B	1,507	bitumiczna	L/niedostateczny
1999 B	6,070	bitumiczna	L/dobry
2000 B	6,493	bitumiczna	L/niedostateczny
2001 B	2,258	bitumiczna	L/niedostateczny
2002 B	8,600	bitumiczna	L/dobry
2003 B	1,650	bitumiczna	L/bardzo dobry
2004 B	2,930	żwirowa	L/niedostateczny
2006 B	1,510	bitumiczna	Z/ dobry
2007 B	9,804	bitumiczna	L/ dostateczny
2008 B	4,739	bitumiczna – 4,44 km żwirowa – 0,299 km	L/dostateczny
2009 B	2,678	bitumiczna	L/niedostateczny
2010 B	5,360	bitumiczna – 2,427 km gruntowa wzmocniona- 2,933 km	L/dostateczny
2011 B	0,656	bitumiczna	L/dostateczny
2012 B	9,580	bitumiczna	Z/ dostateczny
2013 B	2,010	bitumiczna – 1,830 km żwirowa – 0,180 km	L/dostateczny
2014 B	1,610	bitumiczna	L/dostateczny
2015 B	11,586	bitumiczna	Z/ dostateczny
2016 B	0,182	bitumiczna	L/niedostateczny
2017 B	1,845	bitumiczna – 0,885 gruntowa wzmocniona – 0,960 km	L/niedostateczny
2018 B	1,286	bitumiczna	L/dobry
2019 B	7,980	bitumiczna	L/dobry
2020 B	12,656	bitumiczna – 11,249 km gruntowa wzmocniona – 1,407 km	L/dostateczny
2021 B	2,849	bitumiczna	L/dostateczny
2022 B	3,964	bitumiczna	L/niedostateczny
2023 B	2,825	bitumiczna	L/dostateczny
2024 B	0,954	bitumiczna	L/dostateczny
2025 B	17,882	bitumiczna	Z/niedostateczny
2026 B	2,748	bitumiczna	Z/niedostateczny
2027 B	1,476	bitumiczna	L/dobry
2028 B	6,028	bitumiczna	L/dobry
2029 B	0,962	bitumiczna	L/niedostateczny
2030 B	5,772	bitumiczna	L/niedostateczny
2031 B	1,798	bitumiczna	L/dostateczny
2032 B	4,954	bitumiczna	L/dostateczny
2033 B	7,725	bitumiczna	L/niedostateczny
2034 B	2,498	bitumiczna	L/niedostateczny

2035 B	4,740	bitumiczna	L/niedostateczny
2036 B	2,436	bitumiczna	L/niedostateczny
2051 B	4,440	bitumiczna	Z/ dobry
2055 B	2,050	bitumiczna	L/dostateczny
2056 B	1,184	bitumiczna	Z/ dostateczny
2674 B	0,512	bitumiczna	L/dobry
2675 B	0,461	bitumiczna	L/dobry
2676 B	0,833	bitumiczna	L/dostateczny
2678 B	0,464	bitumiczna	L/bardzo dobry
2677 B	1,145	bitumiczna	L/dostateczny
2679 B	0,872	bitumiczna	Z/bardzo dobry
2683 B	0,430	bitumiczna	L/niedostateczny
2682 B	0,705	bitumiczna	Z/bardzo dobry
2681 B	1,109	bitumiczna	L/niedostateczny
2686 B	0,307	bitumiczna	L/dostateczny
2684 B	0,169	bitumiczna	L/dobry
2025 B	2,268	bitumiczna	L/bardzo dobry
2015 B	0,826	bitumiczna	L/niedostateczny
2000 B	0,517	bitumiczna	L/dostateczny
1993 B	1,27	bitumiczna	L/dobry

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych ze Starostwa Powiatowego w Zambrowie.

Na terenie powiatu zbudowano prawie 46 km chodników, przy czym najdłuższe odcinki tej infrastruktury dotyczą Zambrowa (prawie 18 km), Szumowa (6,1 km), miejscowości Rutki-Kossaki (5,4 km) i Kołaki Kościelne (4,3 km). Odcinki o długości przekraczającej kilometr istnieją w Wyszomierzu Wielkim (1,9 km), Kaczynku (1,6 km), Cieciorkach (1,5 km) i Ostrożnem (1,3 km). Pozostałe odcinki osiągają długość od 100 do 620 m.

Wszystkie parkingi, jakie funkcjonują w powiecie, są zlokalizowane w Zambrowie. Na 8 wyznaczonych placów parkingowych, 2 znajdują się w stanie technicznym niedostatecznym. Podobnie wygląda sytuacja ze ścieżkami rowerowymi - w powiecie jest ich nieco ponad 1,2 km i wszystkie znajdują się w Zambrowie; stan techniczny ścieżek ocenia się jako bardzo dobry.

Przez teren powiatu biegnie tylko jedna linia kolejowa, Ostrołęka-Łapy. Jednak w 2000 r. ruch pasażerski w zasadzie zawieszono i teraz jest on dopuszczany tylko sezonowo oraz w ramach uroczystości. W 2014 r. Marszałek Województwa Podlaskiego przekazał spółce PKP PLK S.A. dotację na wykonanie studium rewitalizacji tej linii.

Analiza SWOT

MOCNE STRONY	SŁABE STRONY
SFERA SPOŁECZNA	
- sprawnie funkcjonujący szpital powiatowy, - wykwalifikowana kadra medyczna, - dobre wyposażenie szpitala, w tym specjalistyczny sprzęt, - dobrze rozwinięty i sprawnie działający system placówek opiekuńczo-wychowawczych, - wzrost liczby mieszkań komunalnych, - dobrze wyposażone szkoły, - wysokie kwalifikacje kadry nauczycielskiej, - bogata oferta zajęć pozalekcyjnych, w tym pomocy psychologiczno-pedagogicznej dla uczniów i ich rodziców, - spora oferta szkół kształcących w zawodzie, - bogate zaplecze sportowe szkół, - bogata oferta Specjalnego Ośrodka Szkolno-Wychowawczego, - duża liczba projektów aktywizujących osoby bezrobotne do poszukiwania i podejmowania pracy, - dofinansowanie dla osób rozpoczynających działalność gospodarczą, - zaradność i aktywność mieszkańców, - zmniejszenie liczby popełnianych przestępstw, - duża liczba obiektów zabytkowych na terenie powiatu, szczególnie w mieście Zambrów, - społeczni opiekunowie zabytków, - bogate tradycje kulturowe,	- brak spójnego i stabilnego systemu opieki zdrowotnej na poziomie krajowym, - zbyt niskie nakłady finansowe na służbę zdrowia w stosunku do potrzeb, - zbyt mała liczba gabinetów lekarzy niektórych specjalności medycznych w powiecie, - duże zróżnicowanie w poziomie zdawania egzaminów maturalnych, - niewystarczające wyposażenie szkolnych warsztatów praktycznej nauki zawodu, - niewystarczające zagospodarowanie terenów wokół szkół, - niewystarczająca liczba boisk szkolnych, - mała liczba nowych miejsc pracy (zwłaszcza w większych zakładach), - trudności w podejmowaniu pracy przez osoby starsze, - mała atrakcyjność ofert pracy, - niski poziom mobilności zawodowej (gł. w zakresie przekwalifikowywania się), - spadek poziomu wykrywalności przestępstw, - pojawiające się przypadki wandalizmu, - niedostateczne wykorzystanie obiektów sportowych na zorganizowany wypoczynek dzieci i młodzieży, - likwidacja posterunków policji w gminach powiatu, - niska wiedza społeczności lokalnej o posiadanych walorach

- funkcjonowanie zespołów folklorystycznych, - działalność instytucji kultury na terenie gmin powiatu, - lokalne tradycje kulinarne, - lokalni twórcy kultury.	- kulturowych, - niewystarczające nakłady finansowe na ochronę zabytków, - niski poziom promocji lokalnych obiektów dziedzictwa kulturowego.
ASPEKT ŚRODOWISKOWY	
- czyste powietrze (położenie w strefie "zielonych płuc"), - tereny atrakcyjne przyrodniczo, chronione ze względu na szczególne warunki, - bezpieczne dla mieszkańców i środowiska składowisko odpadów, - czystość wód, - wysoki poziom edukacji ekologicznej przekładający się na wzrost świadomości ekologicznej mieszkańców, - warunki środowiskowe sprzyjające uprawom ekologicznym, - specjalizacja gospodarstw, - zbiorniki rekreacyjne w Mieście Zambrów i Gminie Szumowo, - rosnąca liczba tematycznych szlaków turystycznych, - rosnąca liczba wydawnictw o tematyce turystycznej na terenie powiatu.	- niewielka liczba zbiorników wodnych, - brak rozwiązań technologicznych w dziedzinie zagospodarowania wód dobrej jakości pochodzących z odwodnienia kopalni, - niski stopień wykorzystania odnawialnych źródeł energii, - średniej klasy warunki glebowe i klimatyczne, - mała liczba atrakcji turystycznych, - niska świadomość społeczna na temat ochrony przyrody, - mała liczba gospodarstw agroturystycznych, - niewielka liczba ścieżek rowerowych.
INFRASTRUKTURA TECHNICZNA	
- dobrze rozwinięta sieć dróg powiatowych, - dobrze przygotowana kadra techniczna, - współpraca samorządu powiatowego i samorządów gminnych przy modernizacji dróg.	- niezadowalający stan techniczny dróg, - nieuregulowany stan pasa drogowego w przypadku niektórych dróg, - niski stopień skanalizowania.

SFERA GOSPODARCZA

- występowanie surowców mineralnych,
- rozwijające się przedsiębiorstwa - kopalnie piasku i żwiru,
- wsparcie finansowe dla powstających przedsiębiorstw,
- funkcjonowanie Cechu Rzemiosł Różnych i Przedsiębiorczości na terenie powiatu,
- zakład karny dający zatrudnienie dużej liczbie mieszkańców,
- duża podaż siły roboczej.

- brak silnego ośrodka innowacji,
- niewystarczające wykształcenie potencjalnej siły roboczej,
- niska kultura techniczna.

SZANSE	ZAGROŻENIA
SFERA SPOŁECZNA	
- współpraca z gminami powiatu w zakresie dofinansowania, dalszego wyposażania i modernizacji szpitala, - promowanie "instytucji" rodzin zastępczych, - rozwój działań profilaktycznych wynikających ze współpracy z organizacjami pozarządowymi, przeciwdziałanie problemom społecznym zwłaszcza przez pomoc rodzinom mającym trudności z funkcjonowaniem, - stworzenie systemu współpracy i komunikacji międzyinstytucjonalnej, - duża elastyczność szkół w odpowiadaniu na potrzeby rynku pracy, - środki finansowe na doposażenie sal lekcyjnych i pracowni w szkołach, - nawiązanie współpracy ze szkołami zagranicznymi, w tym organizacja zawodów/konkursów międzyszkolnych, - projekty edukacyjne realizowane w szkołach, - oferta wsparcia dla przedsiębiorstw tworzących nowe miejsca pracy, - kształcenie ustawiczne, - rozwój szkolnictwa zawodowego, - rozwój programów poprawiających bezpieczeństwo publiczne, - poprawa współpracy jednostek samorządu z służbami odpowiedzialnymi za bezpieczeństwo publiczne, - stworzenie cyklicznych imprez kulturalnych, - pielęgnowanie tradycji ludowych w celu rozbudzenia poczucia tożsamości społecznej, - opracowanie informatorów o powiecie w wersji elektronicznej	- niechęć polityków do rozwiązania problemów służby zdrowia i ponoszenia związanych z tym wydatków ze względu na niepopularność tych decyzji w społeczeństwie, - brak możliwości kontraktowania usług zdrowotnych i uzyskiwania promesy NFZ na otwarcie nowych usług, - niskie, nie odpowiadające potrzebom, finansowanie kwestii związanych z pomocą rodzinom, - zjawisko wyuczonej bezradności, najsilniejsze w rodzinach/gospodarstwach domowych z zaobserwowanymi już trudnościami w funkcjonowaniu, - zmiany demograficzne (spadek liczby młodych ludzi), - niepewność co do kształtu systemu oświaty w kolejnych latach, - zwolnienia dotyczące kadry nauczycielskiej w związku ze spadkiem liczby uczniów, - rozwój "szarej strefy", - wysokie obciążenia ubezpieczeniami społecznymi i zdrowotnymi, które powodują niechęć do zwiększania zatrudnienia, - kryzys gospodarczy, - rozwój sieci drogowej, mogący się przyczynić do wzrostu liczby wypadków drogowych, - nietraktowanie kultury i tradycji jako dziedzin priorytetowych, - niewystarczające środki na kulturę i ochronę zabytków, - zmiana stylu życia powodująca "odchodzenie" od tradycji i zwyczajów ludowych, - brak zainteresowania historią i tradycją wśród młodych ludzi.

i papierowej.	
ASPEKT ŚRODOWISKOWY	
- budowa, rozbudowa i modernizacja oczyszczalni ścieków, - wzrost nakładów na odnawialne źródła energii oraz rozbudowę sieci wodno-kanalizacyjnej, - racjonalne i oszczędne gospodarowanie zasobami naturalnymi, - modernizacja kotłowni i wprowadzanie rozwiązań technologicznych przyjaznych dla środowiska, - rozwój systemu selektywnej zbiórki odpadów, - realizacja gospodarki leśnej w oparciu o plan urządzenia lasów, uproszczony plan urządzenia lasów lub inwentaryzację stanu lasów, - rozwój stylu życia opartego na zdrowym odżywianiu i żywności ekologicznej, - tworzenie grup producenckich, - ułatwienia w sprzedaży własnych produktów przez rolników dzięki nowelizacji rozporządzenia, - wzrost ruchu turystycznego, zwłaszcza w kontekście krótkich wyjazdów, - wzrost popularności spędzania czasu wolnego jak najbliżej natury, np. obserwacji ornitologicznych, - promocja powiatu w mediach, - wzrost wysokości funduszy unijnych na rozwój "turystyki przyrodniczej", - duża liczba organizacji pozarządowych działających w zakresie edukacji ekologicznej i ochrony środowiska, z którymi można nawiązać współpracę w zakresie rozwoju tej sfery.	- niezorganizowana emisja zanieczyszczeń pochodząca z lokalnych kotłowni i środków transportu, - "dzikie" wysypiska odpadów, - zrzuty nieoczyszczonych ścieków w niedozwolone miejsca, - nielegalny wyrąb drzewostanu w lasach, - oparcie gospodarki rolnej tylko na jednej specjalizacji, - niskie ceny produktów rolnych i groźba załamania rynku (w danej specjalizacji), - import taniej żywności, - wzrost zainteresowania miejscami, które zapewniają dużo atrakcji i rozrywek.

INFRASTRUKTURA TECHNICZNA	
- nowe możliwości wykorzystywania środków unijnych i krajowych na budowę i modernizację infrastruktury technicznej, - współpraca z gminami przy remontach infrastruktury technicznej, - powiązanie sieci dróg powiatowych z drogami krajowymi na terenie powiatu, w tym S8, DK 63 i DK 66.	- niedostateczne dofinansowanie projektów związanych z modernizacją i budową dróg, - niewielkie zainteresowanie samorządu województwa infrastrukturą techniczną Powiatu Zambrowskiego, - preferowanie (w przypadku środków unijnych) infrastruktury drogowej w miastach.
SFERA GOSPODARCZA	
- przygotowanie terenów pod nowe inwestycje (krajowe i zagraniczne), - dokończenie budowy drogi ekspresowej S8, - środki unijne na rozwój MŚP, - poprawa wykształcenia kadr.	- wypieranie małych przedsiębiorstw przez sieciowe, zwłaszcza w handlu, - trudności w rozwoju małych firm ze względu na wysokie koszty pracy, - emigracja zarobkowa, - emigracja młodych i dobrze wykształconych osób.

Wizja i misja powiatu

Wizja Powiatu Zambrowskiego:

Powiat Zambrowski obszarem zapewniającym mieszkańcom możliwość rozwoju i wysoką jakość życia, atrakcyjnym do prowadzenia działalności gospodarczej, optymalnie wykorzystującym swoje położenie przy respektowaniu polityki zrównoważonego rozwoju.

Misja Powiatu Zambrowskiego:

Tworzenie warunków zrównoważonego rozwoju Powiatu w celu poprawy poziomu życia jego mieszkańców poprzez wykorzystanie potencjału gospodarczego i przyrodniczo - rolniczego.

Cele strategiczne, operacyjne i zadania strategiczne

Układ kierunków działania Programu Rozwoju Powiatu Zambrowskiego opiera się na podziale na cele strategiczne i operacyjne, do których przyporządkowano propozycje zadań strategicznych. Realizacja proponowanych zadań przełożyć się ma na osiągnięcie poszczególnych celów. Wyznaczone cele z kolei szeroko traktują rozwój jednostki samorządowej, jaką jest powiat i uwzględniają ustawowo przypisane mu zadania.

Cel strategiczny I - Rozwój zasobów ludzkich i instytucjonalnych

- Priorytet 1 - Podniesienie jakości i dostępności usług w sferze ochrony zdrowia.
- Priorytet 2 - Rozwój edukacji i dostosowanie oferty edukacyjnej do wymogów rynku pracy.
- Priorytet 3 - Wzrost poziomu bezpieczeństwa publicznego.
- Priorytet 4 - Zwiększenie skuteczności i efektywności działań administracji publicznej.
- Priorytet 5 - Rozwijanie aktywnych form integracji zawodowej i społecznej.

Cel strategiczny II - Ochrona i racjonalne wykorzystanie walorów środowiska naturalnego i dóbr kultury

- Priorytet 1 - Ochrona i poprawa stanu środowiska naturalnego.
- Priorytet 2 - Ochrona i optymalne wykorzystanie dóbr kultury.
- Priorytet 3 – Promocja turystyczna powiatu.

Cel strategiczny III – Rozwój gospodarczy oraz rozwój infrastruktury technicznej i społecznej

- Priorytet 1 - Rozwój przedsiębiorczości i przeciwdziałanie bezrobociu.
- Priorytet 2 - Promocja gospodarcza powiatu.
- Priorytet 3 - Wielofunkcyjny rozwój obszarów wiejskich.
- Priorytet 4 - Modernizacja i wyposażenie obiektów użyteczności publicznej.
- Priorytet 5 - Rozwój infrastruktury społeczeństwa informacyjnego.
- Priorytet 6 - Modernizacja i rozwój infrastruktury drogowej.

CELE STRATEGICZNE, OPERACYJNE, ZADANIA	ŹRÓDŁA FINANSOWANIA W OKRESIE 2014-2020
Cel strategiczny I ROZWÓJ ZASOBÓW LUDZKICH I INSTYTUCJONALNYCH	
Priorytet 1 Podniesienie jakości i dostępności usług w sferze ochrony zdrowia	
Zadania: • Dokończenie procesu wyposażenia Szpitala Powiatowego w specjalistyczny sprzęt medyczny. • Rozbudowa i modernizacja Szpitala Powiatowego w celu poprawy warunków leczenia i dostosowania placówki do nowych wymagań. • Budowa lądowiska dla helikopterów. • Podniesienie poziomu usług medycznych i rozszerzenie katalogu specjalności lekarskich m.in. o psychiatrię. • Rozwój oferty ośrodków zajmujących się ograniczaniem skutków niepełnosprawności i rehabilitacją osób niepełnosprawnych, także przez zakup nowego sprzętu. • Rozbudowa rehabilitacji leczniczej w Zambrowie, w tym zatrudnienie nowych specjalistów oraz zapewnienie środków na zwiększenie liczby wykonywanych usług. • Promocja zdrowego stylu życia. • Realizacja programów zdrowotnych skierowanych do różnych środowisk i grup wiekowych. • Wzmocnienie współpracy z organizacjami pozarządowymi w realizacji zadań związanych z profilaktyką i promocją zdrowego stylu życia poprzez większą liczbę konkursów na realizację zadań publicznych oraz przyznawanie grantów.	Budżet powiatu, budżet państwa, środki Spółki Szpital Powiatowy w Zambrowie, środki unijne w ramach RPOWP, środki NFZ.
Priorytet 2 Rozwój edukacji i dostosowanie oferty edukacyjnej do wymogów rynku pracy	
Zadania: • Podniesienie jakości i uatrakcyjnienie kształcenia zawodowego poprzez atrakcyjne wyposażenie bazy edukacyjnej. • Wyposażenie techno-dydaktyczne bazy edukacyjnej zgodne	Budżet powiatu, środki zewnętrzne z budżetu środków europejskich i krajowych;

z wymogami egzaminacyjnymi dla poszczególnych kierunków kształcenia. • Finansowanie zajęć dodatkowych i wyrównawczych w szkołach prowadzonych przez powiat. • Diagnoza potrzeb edukacyjnych i dostosowanie kierunków kształcenia do wymogów rynku pracy. • Doksztalcenie i doskonalenie zawodowe nauczycieli szkół ponadgimnazjalnych Powiatu Zambrowskiego. • Dofinansowanie lub organizacja przy współpracy z wybraną instytucją edukacyjną studiów podyplomowych dla nauczycieli, aby mogli rozszerzyć swoje kompetencje i stać się bardziej elastyczni w zakresie możliwych do prowadzenia zajęć. • Wyrównywanie dysproporcji edukacyjnych i rozwój kompetencji kluczowych uczniów szkół Powiatu Zambrowskiego, • Partnerska współpraca i realizacja wspólnych przedsięwzięć edukacyjnych szkół z terenu Powiatu Zambrowskiego z jednostkami oświatowymi z krajów Unii Europejskiej.	
Priorytet 3 Wzrost poziomu bezpieczeństwa publicznego	
Zadania: • Poprawa bezpieczeństwa na drogach powiatowych. • Realizacja działań prewencyjnych i edukacyjnych mających na celu wzrost świadomości społeczeństwa na temat występujących zagrożeń. • Współpraca samorządu powiatowego z instytucjami powołanymi do ochrony bezpieczeństwa publicznego.	Budżet powiatu, środki z zewnątrz (NFOŚiGW);
Priorytet 4 Zwiększenie skuteczności i efektywności działań administracji publicznej	
Zadania: • Podnoszenie kwalifikacji kadr administracji samorządowej poprzez kształcenie ustawiczne. • Podniesienie jakości obsługi interesantów w urzędach administracji publicznej. • Stworzenie spójnego systemu identyfikacji wizualnej dla Starostwa Powiatowego i jednostek organizacyjnych powiatu. • Stworzenie Centrum Obsługi Interesanta w budynku Starostwa Powiatowego.	Budżet powiatu, środki z funduszy europejskich;

Priorytet 5 Rozwijanie aktywnych form integracji zawodowej i społecznej	
Zadania: • Zwiększenie poziomu informacji o działalności PCPR-u i oferowanych przez nie formach wsparcia, np. szkoleniach dla rodzin zastępczych. • Pozyskiwanie środków na dokształcanie trenerów prowadzących szkolenia dla rodzin zastępczych. • Podejmowanie działań edukacyjnych, zdrowotnych i społecznych na rzecz wychowanków rodzin zastępczych i ośrodków wychowawczych. • Pomoc w życiowym usamodzielnieniu i integracji ze środowiskiem pełnoletnich osób opuszczających rodziny zastępcze i całodobowe placówki opiekuńczo – wychowawcze. • Aktywizacja zawodowa, społeczna, edukacyjna i zdrowotna uczestników Środowiskowego Domu Samopomocy w Zambrowie oraz Warsztatów Terapii Zajęciowej w Szumowie. • Rozwijanie aktywnych form integracji zawodowej i społecznej osób niepełnosprawnych. • Poprawa i zapewnienie osobom niepełnosprawnym warunków do samodzielnego i czynnego uczestnictwa w życiu społecznym. • Realizacja programu dotyczącego zakupu urządzeń i usług w zakresie likwidacji barier technicznych, transportowych i w komunikowaniu się dla środowiska osób niepełnosprawnych.	Budżet powiatu, środki PFRON, zewnętrzne środki finansowe;
Cel strategiczny II OCHRONA I RACJONALNE WYKORZYSTANIE WALORÓW ŚRODOWISKA NATURALNEGO I DÓBR KULTURY	
Priorytet 1 Ochrona i poprawa stanu środowiska naturalnego	
Zadania: • Ochrona obszarów cennych przyrodniczo. • Ochrona gruntów rolnych i leśnych. • Sporządzenie uproszczonych planów urządzenia lasu i inwentaryzacji stanu lasów. • Zwiększenie wykorzystania odnawialnych źródeł energii, w tym promowanie ekologicznych form produkcji energii. • Współpraca z Nadleśnictwem Łomża w zakresie budowy i tworzenia oferty ośrodka edukacyjnego w Czerwonym Borze.	Budżet powiatu, środki z funduszy europejskich; NFOŚiGW

Priorytet 2 Ochrona i optymalne wykorzystanie dóbr kultury	Budżet powiatu środki z funduszy europejskich, budżety gmin;
Zadania: • Renowacja, rewitalizacja i konserwacja zabytków i obiektów dziedzictwa kulturowego z terenu powiatu zambrowskiego, ze szczególnym uwzględnieniem obiektów wchodzących w skład kompleksu koszar zambrowskich. • Stworzenie systemu promocji zabytków z terenu powiatu przy współpracy z gminami. • Opracowanie materiałów informacyjnych dotyczących zabytków.	
Priorytet 3 Promocja turystyczna powiatu	Budżet powiatu, środki finansowe gmin powiatu zambrowskiego, środki finansowe ODR;
Zadania: • Prowadzenie aktywnych działań mających na celu kreowanie pozytywnego wizerunku powiatu jako atrakcyjnego miejsca dla turystów. • Promocja turystyczna powiatu w ramach prowadzonej przez powiat współpracy ponadlokalnej (krajowej, międzynarodowej). • Tworzenie i promocja oferty kulturalnej i turystycznej Powiatu Zambrowskiego, w tym wykorzystanie lokalnej historii (bitwa partyzancka przy Czerwonym Borze) oraz informowanie o imprezach organizowanych przez gminy przy patronacie powiatu. • Promocja i upowszechnianie folkloru i kultury mieszkańców powiatu. • Wsparcie rozwoju infrastruktury turystycznej, w tym spójnego systemu ścieżek rowerowych. • Wypracowanie produktów regionalnych i ich skuteczna promocja (np. szynka z komina, kołduny). • Korzystanie z doświadczeń zagranicznych m.in. poprzez nawiązanie współpracy z jednostką samorządową (powiat partnerski). • Stworzenie strony internetowej (odnośnik/zakładka na istniejącej stronie powiatu) z informacją turystyczną: lokalne produkty, noclegi i gastronomia, adresy wypożyczalni rowerów, opisy szlaków turystycznych, galeria zdjęć.	

Cel strategiczny III

ROZWÓJ GOSPODARCZY ORAZ ROZWÓJ INFRASTRUKTURY TECHNICZNEJ I SPOŁECZNEJ

Priorytet 1

Rozwój przedsiębiorczości i przeciwdziałanie bezrobociu

Zadania:

- Tworzenie spójnego systemu rozwoju przedsiębiorczości i przeciwdziałania bezrobociu.
- Wspieranie przedsiębiorczości oraz pomoc w tworzeniu nowych miejsc pracy.
- Aktywne poszukiwanie inwestorów na rzecz tworzenia nowych miejsc pracy m.in. przez udział w targach inwestycyjnych.
- Podjęcie współpracy z instytucjami otoczenia biznesowego (np. izby gospodarcze, agencje wspierające eksport).
- Pozyskiwanie dodatkowych środków na finansowanie aktywnej polityki rynku pracy.
- Współpraca z przedsiębiorcami w zakresie dostosowania kwalifikacji zasobów ludzkich do oczekiwań rynku pracy.
- Aktywizacja zawodowa osób, w tym bezrobotnych znajdujących się w szczególnej sytuacji na rynku pracy (młodzież, osoby powyżej 50 roku życia, długotrwale bezrobotni, niepełnosprawni, kobiety, osoby bez kwalifikacji zawodowych i doświadczenia zawodowego).
- Włączenie do oferty zajęć pozalekcyjnych w szkołach dodatkowych zajęć z zakresu przedsiębiorczości (w formie warsztatowej, np. symulacja prowadzenia w ciągu roku szkolnego firmy).

Budżet powiatu, środki zewnętrzne z budżetu środków europejskich i krajowych, Fundusz Pracy;

Priorytet 2

Wielofunkcyjny rozwój obszarów wiejskich

Zadania:

- Wspieranie rozwoju wszelkich form samoorganizowania się rolników, gł. powstawania grup producenckich.
- Wspieranie rozwoju agroturystyki, zwłaszcza poprzez promowanie istniejących gospodarstw, a także szkolenia i preferencje dla nowo powstających.
- Różnicowanie działalności gospodarczej na wsi.
- Propagowanie i wspieranie produkcji żywności ekologicznej.
- Wspieranie gospodarstw produkujących żywność ekologiczną w procesie certyfikacji.

Środki finansowe ODR, ARiMR, budżet powiatu, środki funduszy unijnych (PROW); środki finansowe gmin Powiatu Zambrowskiego

• Organizacja szkoleń z zakresu produkcji żywności ekologicznej.	
Priorytet 3 Modernizacja i wyposażenie obiektów użyteczności publicznej	
Zadania: • Dostosowanie powiatowych budynków użyteczności publicznej do potrzeb osób niepełnosprawnych. • Modernizacja i wyposażenie Specjalnego Ośrodka Szkolno-Wychowawczego (m.in. wymiana instalacji grzewczej, instalacja i korzystanie z odnawialnych źródeł energii - kolektory słoneczne, rozbudowa parkingu, remont kuchni, zakup nowych mebli i pomocy dydaktycznych) oraz internatu. • Remonty placówek oświatowych, obejmujące przede wszystkim modernizację sal lekcyjnych, zaplecza sanitarnego, instalacji elektrycznych i kanalizacyjnych. • Budowa i modernizacja infrastruktury sportowej, także przy jednostkach oświatowych (np. SOSW, gdzie dodatkowo należy przebudować plac zabaw dla najmłodszych uczniów). • Zagospodarowanie terenu oraz modernizacja parkingu wokół Starostwa Powiatowego w Zambrowie. • Modernizacja, doposażenie oraz zagospodarowanie terenu wokół obiektu Powiatowego Ośrodka Wsparcia w Zambrowie.	Budżet powiatu, środki z zewnątrz: pomoc finansowa gmin, budżet państwa, środki unijne w ramach RPOWP;
Priorytet 4 Rozwój infrastruktury społeczeństwa informacyjnego	
Zadania: • Rozwój infrastruktury teleinformatycznej. • Tworzenie i rozwój systemu usług elektronicznej obsługi klienta w administracji publicznej. • Modernizacja infrastruktury informatycznej jednostek powiatowych. • Zapewnienie i dbałość o bezpieczeństwo sieci teleinformatycznych. • Rozwój usług edukacyjnych wykorzystujących internet (e-learning), np. do nauki języka obcego przez kontakty ze szkołami zagranicznymi, w ramach kształcenia ustawicznego.	Budżet powiatu, środki funduszy unijnych;

Priorytet 5 Modernizacja i rozwój infrastruktury drogowej	Budżet powiatu, środki z zewnątrz: pomoc finansowa gmin, budżet państwa, środki unijne w ramach RPOWP, PROW 2014-2020
• Przebudowa i modernizacja dróg powiatowych zwłaszcza tych, które łączą się z drogami wojewódzkimi i krajowymi. • Współpraca z gminami przy realizacji przedsięwzięć związanych z infrastrukturą drogową. • Rozbudowa sieci ścieżek rowerowych, także wzdłuż dróg powiatowych, aby zapewnić bezpieczeństwo rowerzystów. Powinna być realizowana przy współpracy z gminami, aby budowane przez nie ścieżki łączyły się w spójną sieć. • Rozbudowa sieci chodników i ciągów pieszo-rowerowych. • Modernizacja przystanków komunikacyjnych przy drogach powiatowych.	

Plan finansowy Programu

Możliwości finansowe Powiatu Zambrowskiego są dość ograniczone. Wykonanie zadań przyjętych do realizacji w „Programie Rozwoju Powiatu Zambrowskiego do roku 2020” finansowane będzie ze środków budżetowych oraz zewnętrznych środków finansowych. Należy założyć, że cele i działania programu będą wyznaczały kierunki finansowe Powiatu Zambrowskiego i będą uwzględniane przy konstruowaniu budżetu w kolejnych latach.

Z analizy wydatków w latach 2007-2013 wynika, że powiat przeznaczał średnio 17% środków budżetowych na działania o charakterze majątkowym. Przy obecnym budżecie powiatu kształtującym się na poziomie 45-47 mln. zł, są to środki rzędu 7 mln złotych rocznie. Zakładając, że w najbliższych 7 latach dochody majątkowe powiatu będą pochodziły wyłącznie ze źródeł zewnętrznych, a dochody bieżące będą rosły każdego roku średnio o 3%, tak jak miało to miejsce w latach 2007-2014, a powiat będzie przeznaczał co najmniej 15% całości środków na działania inwestycyjne, szacuje się, że w latach 2015-2020 może dysponować łącznie środkami na wydatki inwestycyjne na zadania własne na poziomie około 9 mln zł.

Tab. 10 Szacunkowa wysokość środków finansowych Powiatu na realizację celów zawartych w Programie Rozwoju Powiatu Zambrowskiego do roku 2020.

Rok	2016	2017	2018	2019	2020	Razem
Przewidywane dochody ogółem (mln zł)	46,4	43,6	44,00	44,30	44,40	222,7
Przewidywane wydatki inwestycyjne⁴ (mln zł)	3,6	1,4	1,4	1,6	1,4	9,4

Źródło: Wydział Finansowy Starostwa Powiatowego w Zambrowie

Środki z budżetu powiatu wspomagać będą przede wszystkim istotne inwestycje z zakresu infrastruktury technicznej, zdrowotnej, usług społecznych i nauki. Możliwości inwestycyjne powiatu zdecydowanie powiększą środki pozyskiwane z Unii Europejskiej. Publiczne środki wspólnotowe to przede wszystkim środki pochodzące z Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Podlaskiego 2014-2020.

Struktura dochodów budżetowych powiatu jest następująca:

- dochody własne powiatu stanowią ok. 3% całości dochodów budżetowych,

⁴ Kwoty wydatków inwestycyjnych w latach 2017-2020 dotyczy wyłącznie finansowania ze środków własnych powiatu na poziomie 15% wartości inwestycji.

- udziały powiatu w dochodach budżetu państwa stanowią 11% całości dochodów budżetowych,
- subwencje ogólne stanowią 54% całości dochodów budżetowych,
- dotacje stanowią około 24% całości dochodów budżetowych,
- środki na dofinansowanie zadań własnych powiatu pozyskane z innych źródeł stanowią ok. 8% całości dochodów budżetowych.

Wydatki sztywne stanowią około 85%, natomiast wydatki ruchome - 15% całości realizowanych wydatków, w ramach których 80% stanowią wydatki inwestycyjne finansowane w 25% ze środków własnych powiatu, a w pozostałej części ze środków pozyskanych.

Przedstawione wyżej wskaźniki wskazują, że w latach 2016 - 2020 realizacja zadań ujętych w Programie będzie możliwa przy zaangażowaniu całości dochodów własnych powiatu i znaczącego udziału środków zewnętrznych. Biorąc pod uwagę fakt, że powiat posiada już zadłużenie w wysokości ok. 4,5 mln zł, na spłatę którego rocznie są przeznaczone środki na poziomie całości uzyskanych dochodów własnych, zatem dla zrealizowania zadań określonych w niniejszym dokumencie nieodzownym będzie dalsze posiłkowanie się kredytem w każdym roku co najmniej w wysokości odpowiadającej kwocie raty spłacanego kredytu. W tej sytuacji zadłużenie powiatu do roku 2020 powinno się utrzymywać na stałym poziomie, a nawet zostać ograniczone. Takie finansowanie zabezpieczy udział powiatu w 15% wartości zadań, dlatego też realizacja zadań w zakresie i wartości ujętej w wykazie będzie możliwa tylko przy 85% środków z zewnątrz.

Tab. 11 Ramy finansowe Programu Rozwoju Powiatu Zambrowskiego do roku 2020.

Priorytet	Możliwe źródła finansowania zewnętrznego	Kwoty ze środków zewnętrznych na realizację poszczególnych priorytetów
Podniesienie jakości i dostępności usług w sferze ochrony zdrowia.	fundusze norweskie, środki ministerialne, RPO Województwa Podlaskiego.	2 mln zł
Rozwój edukacji i dostosowanie oferty edukacyjnej do wymogów rynku pracy.	RPO Województwa Podlaskiego, PO Wiedza Edukacja Rozwój, środki ministerialne.	9 mln zł

Wzrost poziomu bezpieczeństwa publicznego.	Narodowy Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej	1,5 mln zł
Zwiększenie skuteczności i efektywności działań administracji publicznej.	PO Wiedza Edukacja Rozwój	350.000 zł
Rozwijanie aktywnych form integracji zawodowej i społecznej.	RPO Województwa Podlaskiego, PO Wiedza Edukacja Rozwój, środki PFRON.	18 mln zł
Ochrona i poprawa stanu środowiska naturalnego.	RPO Województwa Podlaskiego, PO Infrastruktura i Środowisko, Narodowy/Wojewódzki Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej.	700.000 zł
Ochrona i optymalne wykorzystanie dóbr kultury.	RPO Województwa Podlaskiego, środki Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków.	100.000 zł
Promocja turystyczna powiatu.	środki finansowe ODR.	25.000 zł
Rozwój przedsiębiorczości i przeciwdziałanie bezrobociu.	PO Wiedza Edukacja Rozwój, Fundusz Pracy, środki PFRON, RPO Województwa Podlaskiego.	4 mln zł
Wielofunkcyjny rozwój obszarów wiejskich.	PROW na lata 2014-2020, środki ARiMR i ODR,	150.000 zł
Modernizacja i wyposażenie obiektów użyteczności publicznej.	Narodowy/Wojewódzki Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej, RPO Województwa Podlaskiego, Bank Gospodarstwa Krajowego.	1 mln zł
Rozwój infrastruktury społeczeństwa informacyjnego.	PO Polska Cyfrowa, PO Wiedza Edukacja Rozwój.	200.000 zł
Modernizacja infrastruktury drogowej.	Program rozwoju gminnej i powiatowej infrastruktury drogowej na lata 2016-2020, PROW na lata 2014-2020, RPO Województwa Podlaskiego.	8 mln zł

Źródło: opracowanie własne.

Podstawowe założenia systemu realizacji

Program Rozwoju Powiatu Zambrowskiego do roku 2020 jest dokumentem programującym w długim okresie politykę publiczną powiatu. W powszechnym przekonaniu pracowników samorządowych, działaczy organizacji pozarządowych i ekspertów skuteczne i efektywne wdrażanie założeń strategicznych wymaga zaangażowania i pracy wielu różnych podmiotów oraz koordynacji i monitoringu ich działań wspartych społecznym poparciem mieszkańców powiatu. Poniższe propozycje powinny usprawnić mechanizm zarządzania strategicznego w Powiecie Zambrowskim.

1. Sposób monitorowania i oceny stopnia osiągnięcia celów strategicznych

Monitoring realizacji Programu Rozwoju powinien być prowadzony na bieżąco, rozpoczynając w roku następującym po przyjęciu go w drodze uchwały. Aktualizacji należy poddawać także część diagnostyczną dokumentu, ponieważ wskaże ona zmiany zachodzące w poszczególnych sferach polityki powiatowej.

W celu dokonywania oceny stopnia realizacji wskazanych w Programie zadań, można posiłkować się przedstawionym poniżej zbiorem wskaźników. Należy je porównywać w ujęciu rok do roku i na podstawie tych różnic określać tendencje w dłuższej perspektywie. Szczególnie w obrębie sfery społecznej ich interpretacja nie zawsze będzie jednoznaczna.

Tab. 12 Proponowane wskaźniki oceny stopnia realizacji Programu Rozwoju Powiatu Zambrowskiego do roku 2020.

Priorytet	Wskaźniki
Podniesienie jakości i dostępności usług w sferze ochrony zdrowia.	Liczba nowej aparatury medycznej, w którą zostanie zaopatrzony Szpital Powiatowy; Liczba nowych miejsc szpitalnych; Liczba nowych specjalności lekarskich, zakontraktowanych na terenie powiatu; Liczba osób korzystających z porad specjalistów w Szpitalu Powiatowym; Liczba osób niepełnosprawnych korzystających z ośrodków wsparcia na terenie powiatu; Liczba pacjentów przyjętych w poradni rehabilitacji; Liczba przeprowadzonych akcji profilaktycznych/programów zdrowotnych dotyczących zdrowego stylu życia; Liczba uczestników akcji profilaktycznych;

	Liczba zadań publicznych z zakresu ochrony zdrowia realizowanych na terenie powiatu.
Rozwój edukacji i dostosowanie oferty edukacyjnej do wymogów rynku pracy.	Liczba nowo zakupionego sprzętu dydaktycznego; Liczba godzin zajęć dodatkowych i wyrównawczych w szkołach prowadzonych przez powiat; Liczba przeprowadzonych szkoleń doszkalcających dla nauczycieli; Liczba nauczycieli biorących udział w szkoleniach; Liczba uczniów zdających pozytywnie egzamin maturalny/egzamin zawodowe; Liczba szkół partnerskich; Liczba uczniów korzystających z zawiązanej współpracy ze szkołami zagranicznymi.
Wzrost poziomu bezpieczeństwa publicznego.	Liczba kolizji na drogach powiatowych; Liczba wypadków na drogach powiatowych; Liczba zdarzeń śmiertelnych na drogach powiatowych; Liczba akcji edukacyjnych w zakresie bezpieczeństwa publicznego; Liczba osób uczestniczących w akcjach edukacyjnych dot. bezpieczeństwa publicznego;
Zwiększenie skuteczności i efektywności działań administracji publicznej.	Liczba szkoleń odbytych przez urzędników samorządowych; Liczba urzędników, którzy wzięli udział w szkoleniach;
Rozwijanie aktywnych form integracji zawodowej i społecznej.	Liczba małoletnich, nad którymi sprawowana jest piecza zastępcza; Liczba materiałów informacyjnych nt. pomocy społecznej, itp.; Liczba szkoleń dla rodzin zastępczych; Liczba osób korzystających z oferty Środowiskowego Domu Samopomocy w Zambrowie i WTZ w Szumowie; Liczba zajęć integracyjnych dla osób niepełnosprawnych; Liczba osób niepełnosprawnych korzystających z zajęć; Liczba godzin zajęć edukacyjno-terapeutycznych dla dzieci;
Ochrona i poprawa stanu środowiska naturalnego.	Liczba ustanowionych form ochrony przyrody; Liczba zastosowanych form OZE.
Ochrona i optymalne wykorzystanie dóbr kultury.	Liczba zabytków poddanych pracom remontowym; Liczba porozumień zawartych z gminami w celu stworzenia wspólnego systemu promocji zabytków; Liczba materiałów informacyjnych dot. dziedzictwa kulturowego powiatu.
Promocja turystyczna powiatu.	Liczba informacji wysłanych do mediów dot. polityki publicznej; Liczba informacji dotyczących lokalnej specyfiki - folkloru i tradycji; Liczba porozumień zawartych z podmiotami z terenu powiatu ws. rozwoju infrastruktury turystycznej; Liczba spotkań z przedstawicielami jednostki partnerskiej z zagranicy; Liczba wejść na stronę internetową poświęconą turystyce.
Rozwój	Liczba targów inwestycyjnych, w których promowano powiat;

przedsiębiorczości i przeciwdziałanie bezrobociu.	Liczba porozumień z instytucjami otoczenia biznesu; Wysokość środków zewnętrznych (w tym unijnych) pozyskanych na aktywizację zawodową; Liczba beneficjentów projektów związanych z aktywizacją zawodową; Liczba beneficjentów projektów przeciwdziałających bezrobociu wśród osób znajdujących się w szczególnej sytuacji na rynku pracy; Liczba godzin dodatkowych zajęć z przedsiębiorczości; Liczba uczestników zajęć pozalekcyjnych z przedsiębiorczości.
Wielofunkcyjny rozwój obszarów wiejskich.	Liczba porad udzielonych w zakresie tworzenia grup producenckich w rolnictwie; Liczba zawiązanych grup producenckich; Liczba powstałych gospodarstw agroturystycznych; Liczba szkoleń z zakresu produkcji i sprzedaży żywności ekologicznej.
Modernizacja wyposażenie obiektów użyteczności publicznej.	Liczba ułatwień dla osób niepełnosprawnych zamontowanych w budynkach użyteczności publicznej; Liczba osób niepełnosprawnych korzystających z usług publicznych; Wydatki na budowę, przebudowę i rozbudowę poszczególnych elementów infrastruktury oświatowej, społecznej itp.
Rozwój infrastruktury społeczeństwa informacyjnego.	Liczba nowych usług publicznych, które jednostki powiatowe świadczą elektronicznie; Liczba osób, które załatwiły sprawy urzędowe przez internet; Liczba zajęć dostępnych dla uczniów w systemie e-learningu; Liczba uczniów korzystających z zajęć w systemie e-learningu
Modernizacja i rozwój infrastruktury drogowej.	Liczba kilometrów nowych/przebudowanych dróg/chodników/ścieżek rowerowych; Liczba porozumień z gminami w zakresie modernizacji infrastruktury drogowej.

Źródło: opracowanie własne.

2. Wdrażanie Programu i koordynacja działań poszczególnych podmiotów realizujących Program

Program Rozwoju Powiatu Zambrowskiego do roku 2020 jest przyjmowany uchwałą Rady Powiatu. Za realizację określonych w niej zapisów odpowiedzialność ponosi organ powiatu, jakim jest Zarząd. Osiąganie celów oraz realizacja wymienionych zadań będzie zależać od sprawności konkretnych wydziałów Starostwa Powiatowego, a także jednostek organizacyjnych powiatu, których kompetencje związane są z konkretnymi działaniami. Wskazane w niniejszym dokumencie priorytetowe cele i zadania będą możliwe do osiągnięcia przy zaangażowaniu władz i instytucji samorządowych, ale także innych lokalnych aktorów społecznych działających na rzecz rozwiązywania problemów Powiatu

Zambrowskiego. Wobec wysokiego poziomu komplikacji wskazanych w diagnozie i w części planistycznej kwestii społeczno-ekonomicznych, należy zmierzać do zawiązania trwałego partnerstwa na rzecz rozwiązywania problemów, w którego skład powinna wchodzić administracja samorządowa, organizacje pozarządowe z terenu powiatu, grupy nieformalne, przedstawiciele różnych środowisk społecznych (interesariusze). Zarząd Powiatu Zambrowskiego z racji kompetencji będzie **liderem** tego partnerstwa, biorąc odpowiedzialność za realizację celów strategicznych oraz koordynując działania zarówno administracji samorządowej, jak i innych instytucji i podmiotów zaangażowanych w realizację Programu.

Instytucjonalnym wyrazem partnerstwa byłyby **Zespoły Robocze i Problemowe**, które zajmowałyby się kwestiami realizacji, monitoringu i oceny Programu. Przejęłyby one odpowiedzialność za wdrażania poszczególnych celów operacyjnych, a także monitorowanie stopnia realizacji. Do ich zadań można włączyć także inicjowanie współpracy między poszczególnymi jednostkami samorządu terytorialnego, organizacjami pozarządowymi i przedsiębiorstwami z terenu powiatu, dostosowanie realizacji działań zapisanych w Programie i innych dokumentach branżowych, koordynowanie działań powiatu w obszarze pozyskiwania funduszy zewnętrznych, pozyskiwanie partnerów do realizacji zadań strategicznych.

Wdrażanie zapisów Programów może ułatwić ewentualne tworzenie **rocznych planów operacyjnych**, które będą stanowić narzędzie wykonawcze Programu, określające jednocześnie plan finansowy na konkretny rok. W planach operacyjnych powinno się uwzględnić zadania przewidziane do realizacji na dany rok. Zadania mogą zostać opisane na wyższym poziomie szczegółowości poprzez określenie:

- nazwy celu/celów strategicznych i operacyjnych, w które wpisuje się zadanie,
- nazwy zadania,
- czasu i etapów realizacji zadania,
- spodziewanych rezultatów zadania,
- jednostek odpowiedzialnych za zadanie,
- budżetu zadania wraz ze źródłami finansowania.

3. Ewaluacja dokumentu

Ewaluacja w niniejszym Programie traktowana jest z punktu widzenia legitymizacji, a więc ma za zadanie przede wszystkim potwierdzić prawidłowość i społeczną użyteczność działań publicznych oraz uzasadnić sposób wydatkowania środków publicznych. Ewaluacja

odpowiada na pytanie, czy działania zostały zrealizowane, ale też czy zostały one zrealizowane według kryteriów takich jak: skuteczność (czy realizowane działania przyczyniają się do osiągnięcia wyznaczonych celów), efektywność (czy nakłady są adekwatne do otrzymanych efektów) i adekwatność (czy realizowane działania są adekwatne do potrzeb). Na podstawie badań ewaluacyjnych zarządzający winni otrzymać informację, jakie działania należy podjąć, aby te kryteria zostały spełnione (jeśli są w tej materii jakieś braki). Spełnienie tych funkcji wymaga przeprowadzenia ewaluacji okresowej (*mid - term*) i końcowej (*ex - post*) wdrażania Programu Rozwoju Powiatu Zambrowskiego do roku 2020. Ewaluacja okresowa powinna zostać zrealizowana po drugim roku realizacji Programu (I kwartał 2017 roku). Ewaluacja końcowa powinna zostać przeprowadzona w ostatnim roku realizacji Programu, a jej wyniki mogą stanowić podstawę do jego aktualizacji na kolejne lata.

Źródłem danych, które służą do ewaluacji mogą być np. dane statystyczne, raporty z monitoringu, raporty z kontroli, dane z badań społeczności lokalnej, dane pozyskane na spotkaniach z mieszkańcami. Wskazane jest, aby ewaluacją strategii zajmowały się także osoby niezaangażowane w realizację działań zapisanych w dokumencie, co pozwoli na zapewnienie jej obiektywizmu. Sprawozdania z ewaluacji należy publikować na stronie Biuletynu Informacji Publicznej po przyjęciu ich uchwałą Rady Powiatu. Dostęp do nich powinni mieć tym samym zapewniony m.in. obecni i przyszli mieszkańcy powiatu oraz wszyscy potencjalni użytkownicy i inwestorzy zainteresowani realizacją polityki rozwojowej powiatu.

Spis tabel

Tab. 1 Klasy gleb występujących na terenie Powiatu Zambrowskiego.....	5
Tab. 2 Ewidencja zabytków na terenie Powiatu Zambrowskiego.....	6
Tab. 3 Liczba mieszkańców powiatu w latach 2010-2014 (na koniec każdego roku).....	8
Tab. 4 Oferta zajęć pozalekcyjnych w szkołach ponadgimnazjalnych w Powiecie Zambrowskim.....	11
Tab. 5 Wskaźniki dotyczące przestępczości na terenie Powiatu Zambrowskiego	19
Tab. 6 Jednostki państwowej i ochotniczej straży pożarnej na terenie Powiatu Zambrowskiego.....	19
Tab. 7 Liczba podmiotów gospodarczych na terenie Powiatu Zambrowskiego z podziałem na gminy w latach 2010-2014.	21
Tab. 8 Podmioty gospodarcze wpisane do rejestru REGON według sektorów własnościowych w latach 2010 -2014.....	21
Tab. 9 Drogi powiatowe na terenie Powiatu Zambrowskiego.	26
Tab. 10 Szacunkowa wysokość środków finansowych Powiatu na realizację celów zawartych w Programie Rozwoju Powiatu Zambrowskiego do roku 2020.	44
Tab. 11 Ramy finansowe Programu Rozwoju Powiatu Zambrowskiego do roku 2020.....	45
Tab. 12 Proponowane wskaźniki oceny stopnia realizacji Programu Rozwoju Powiatu Zambrowskiego do roku 2020.	47

Spis rysunków

Rys. 1 Prognozy liczby mieszkańców Powiatu Zambrowskiego po 2020 roku.	9
Rys. 2 Liczba osób w wieku przedprodukcyjnym, produkcyjnym i poprodukcyjnym na terenie Powiatu Zambrowskiego w latach 2010-2014.	10
Rys. 3 Podmioty gospodarcze na terenie Powiatu Zambrowskiego w zależności od liczby zatrudnianych pracowników (stan na 2014 rok).....	22
Rys. 4 Liczba podmiotów gospodarczych wpisanych do rejestru REGON	23
Rys. 5 Liczba zarejestrowanych bezrobotnych w Powiecie Zambrowskim w latach 2010-2014.	24
Rys. 6 Bezrobocie w poszczególnych gminach Powiatu Zambrowskiego w latach 2014-2015 (dane za październik).....	25